

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 10

Nisan1937

Sayı:109

RESMÎ KISIM

Dahiliye Vekilinin Meclisteki nutku

Tamimler

Tekaüt ve yetim aylıkları

GAYRÎ RESMÎ KISIM

Büyük Şair Abdülhak Hâmidin ölümü münasebetile

Bay Şükrü Kayanın ihtisasları

İdare ve istatistik

S. Sabit Aykut

Fransız memur rejimi (Devam)

Haşan Şükrü Âdal

İdare Hareketleri

H. Ş. A.

Resmî Kısım

Cenup hududundaki hâdiseler dolâyısile Bakanımız Sayın Bay Şükrü Kayanın 7 Nisan 1937 de Kamutayda söyledikleri nutuk

«— Son zamanlarda bazı vilâyetlerimizde çok senelerdenberi alışmadığımız vak'alar oldu ki bunlar üzerinde hem memleket çok hassasiyet gösterdi, hem hükümet hususî tedbirler almağa mecbur oldu.

Memleketimizde yol kesicilik, soygunculuktan eser kalmamıştır

Bu vaziyetten Büyük Millet Meclisini derhal haberdar etmeği âcil bir vazife bildim. Her ay neşrettiğimiz mufassal vakayi raporları gösterir ki, senelerdenken memleketimizde yol kesicilik, soygunculuk gibi vak'alar görülmemektedir.

Eski devirlerin, mütareke senelerinin anarşik idareleri altında, şurada burada, sık sık tesadüf edilen bu kötü itiyaddan bugün eser kalmamıştır. Adî vak'alar ise huzur ve sükûna nail olmuş her hangi bir memleketinkinden asla fazla olmıyan adî hâdiselerden ibaret kalmaktadır. Türkiye halkı yüksek sükûn ve huzur içinde, şahsî ve millî refahın inkişafını temine çalışıyor. Türk milleti mazinin ihmali ve yahud hadisatın icbarı yüzünden olsun İktisadî ve İçtimaî sahalardaki boşlukları, gerilikleri toplu ve plânlı çalışmalarla doldurmakla meşguldür. Bu verimli faaliyetin maddî ve filî eserleri herkesin gözü önünde her gün daha ileri bir nisbette artmaktadır.

Hariçte sulh, dahilde sükûn

Atatürk devrinin ana vasıflarından biri hariçte sulh, dahilde sükûndur. Yüksek tedbirlerinizle ve büyük fedakârlıklarla elde edilen bu emniyet ve asayiş, milletin tekâfülü umumisi altında muhafaza edilen bir emanettir. Bu emanete tecavüz edenler, daima ve her yerde Cumhuriyetin çetin çehresile ve metin icraatı ile karşılaşmışlardır. Bu mütecavizlerden hiç birinin cezasız kalmadığını söylemek, çıplak bir hakikattir.

Bundan sonra da her kimin tarafından ve her ne suretle olursa olsun böyle gâfletlere düşeceklerin akıbeti böyle olacaktır.

İçerde vaziyet böyle olduğu gibi aldığımız tedbirler, iyi ve dürüst komşuluklar sayesinde hudutlarımızın büyük bir kısmında da senelerdenberi emniyet ve sükûn hükümfermadır.

Soyguncu çeteler son hırsızına kadar imha edildi

Suriye hududunda bize karşı yapılan hırsızlık, kaçakçılık, soygunculuk vak'aları bizim aldığımız tedbirler sayesinde haddi asgariye indirilmiştir. 1935 senesine kadar muhtelif zamanlarda bize saldıran Yado, Ado, Seyidaha, Alican gibi soygunculuk çeteleri son hırsızına kadar içerde imha edilmiştir ve hiç biri geri dönmemiştir.

1936 yılının son nısfında tekrar muhtelif çetelerin taarruzlarına şahit olduk. Bu çeteler de ekseriyetle tenkil olundu.

Bunların da hudud haricinde hazırlanarak ve teşvik olunarak memleket dahiline gönderildikleri delillerle sabittir.

Bu vukuat 1937 yılı başındanberi daha faal bir manzara aldı.

Martın 15 inci günü Diyarbekirle Mardin arasında Karaköprü mevkiinde bir soygun vak'ası oldu. Sene

lerdenberi asayiş bu yolda haleldar olmamıştı. Ahalinin hakikî bir emniyet kayıtsızlığı içinde bulunduğu bir sırada bu soygunculuk yapıldı. Aynı tarihlerde Dersimde takip ettiğimiz ıslahat programına karşı bazı eski ağaların hariçten gelme müşevviklerin tesirile hükümet tedbirlerine mukavemet etmek istediklerini öğrendik. Karaköprü vak'asını yapmış olanları mahallî İdarî kuvvetler takibe başladıkları zaman bunların hududun öte tarafına geçtiklerini ve çaldıkları malları, hayvanları sevinçli ve gürültülü nümayişlerle alenen sattıklarını ve herkesin gözü önünde muvaffakiyet şenlikleri yaptıklarını öğrendik.

Hariçte hazırlanarak memleket içine giren çeteler

Hadisata hususî bir ehemmiyet atfettiğimiz bir sırada diğer bir hırsız çetesile Gercüc civarında temasa geldik. Çete, ölü ve yaralı bırakarak dağıldı. Tahkikat neticesi anladık ki bunlar da cenup hudutlarımızın ötesine iltica etmişler. Her iki çete efradının cenuba iltica eden eski şakilerden olduğu ve hariçte hazırlanarak memleket içine girdikleri anlaşıldı. Bu mütevali ve maddî misallerle cenup hududumuz haricinde kolaylık ve cesaretle çete hazırlığı yapıldığı ve takip harekâtımızdan kurtuldukları ve sıkıştıkları vakit hudut haricinde melce buldukları kanaatine vardık.

Hükümetimiz meseleyi ciddiyetle tetkik etti. Nereden ve ne suretle gelirse gelsin memleket asayişini muhafaza etmek için alınması lâzım gelen tedbirleri aldık, idare mekanizmasının ihlâl edilmek istenilen vaziyeti sür'atle iade edildi.

Şimdiye kadar jandarmanın girmiyen yerde devlet otoritesi yerleşti

Tuncelinde takip ettiğimiz ıslahat programını doğru yoldan aşan aşiretlere asla cesaret vermiyecek bir surette tahakkuk ettirmek kararını teyid ettik. Tunc-

elinde bir kaç senede yapacağımız ıslahatı tacil ederek vücade getirmeğe tevessül ettik. Buradaki programımız Büyük Millet Meclisinin malûmudur: Yol, mektep yaparak ihmal edilmiş olan bu mıntakayı medenî ve İktisadî bakımdan yükseltmek ve bunun kuvvei teydiyesi olarak jandarma ve idare teşkilâtını şimdiye kadar girmediği yerlere sokarak devlet otoritesini yerleştirmek ve vatanın her tarafında cari olan medenî ve kanunî hayatı tesis etmek... Umumî hatlarını çizdiğimiz bu programı Tuncelinde derhal tatbik için Dördüncü Umumî Müfettişliği tekrar yeni kuvvetlerle teşhiz ettik. Program tereddütsüz ve tehirsiz tatbik olunacaktır. Orada da Cumhuriyetin kanunları behemehal tatbik olunacak ve ora halkının her ferdi de bütün Türk vatandaşları gibi Cumhuriyetin irfanından, ümrânından, medeniyetin icaplarından behemehal müstefit olacaklardır.

Halk, çeteleri takip müfrezelerimizle

birlikte imha etmektedir

Birinci Umumî Müfettişlik dahilinde halk umumiyetle Cumhuriyetin tesis ettiği asayiş ve nizam politikasına candan taraftardır. Çeteleri ve çete efradını takip müfrezelerimizle birlikte imha etmektedirler. Huzur ve refah içinde çalışan bu vatandaşları sürprizlerden korumak için vaziyeti takviye etmeğe karar verdik. Normal idare ve umumî jandarma tedbirlerinden başka hususî tedbirler de aldık. Bir fırkamızı ihtiyat efradile yüksek mevcuda iblâğ ederek muhtemel hadisata takaddüm ve tefevvuk etmenin faydalı olacağına karar verdik. Bu maksatla bir hafta evvel celbettiğimiz ihtiyat efradı mahallerine vâsıl olmuş ve askerî vaziyet ehemmiyetli surette takviye edilmiş bulunuyor.

İhtiyat efradının böyle mahdut bir sahada celbedilmesini izah ederken aldığımız tedbirlerin mahiyetinden Büyük Millet Meclisi huzurunda memleketi açık

bir surette haberdar etmiş oluyoruz. Bazı haberlere göre cenup hududumuzun öte tarafında diğer çeteler de hazırlanmış veya hazırlanmaktadır. Büyük Millet Meclisine ve büyük milletimize emniyetle ifade edebilirim ki hazırlıkların ve hâdiselerin mahiyeti ne olursa olsun vaziyet tamamen devlet kuvvetlerinin hakimiyeti altındadır (Alkışlar).

Gayritabiî bir hududun arızî ve tabiî kolaylıklarından istifade ederek içeriye girebilenlerden bir çoğu tekrar Suriyeye sığınmak fırsat ve imkânını bulamamışlardır. Cumhuriyetin huzuru içinde kanun ve medeniyet şartlarına uygun olarak bugünün ve yarının müreffeh hayatını kazanmağa çalışan vatandaşların haklı olarak ve hak olarak istedikleri himaye ve emniyet şartlarının tamamile mevcut olduğunu söyleyebilirim. Meselenin dahilî cephesi budur.

Haricî cepheye gelince, haricî cephenin vatandaşlarda hakikî bir elem ve hükümete karşı onlarda ciddî bir talep uyandırmış olduğunu gizlemek ve örtmek elimden gelmez.

Hudutta emniyet için gösterdiğimiz hüsnu niyet

Türkiye - Suriye hududu 800 kilometrelik her türlü tabiî hudut kolaylıklarından mahrum bir fasıladır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, kurulduğu ilk günden itibaren bizim Suriye ve mandater hükümetle münasebatımızın temel noktası hudut üzerinde asayiş ve emniyetin tesisi olmuştur. Bu neticenin ancak iki tarafın hüsnu niyetle samimî olarak teşriki mesaisinden başka suretle temin olunamayacağına daima inandık. Bu maksatla bir çok mukaveleler ve protokollar tanzim olunmuş ve bunlara göre böyle hudut vak'alarında iki taraf memurlarının teşriki mesaisi derpiş edilmiştir. Bu gibi hâdiseler vukuunda mukaveleleri işletmek için vaki olan teşebbüslerimiz, karşı tarafın mahallî memurları tarafından zamanında ve müspet olarak karşılanmamıştır.

Hükümet, hudut haricinde memleketimizin emniyeti aleyhinde vuku bulan bu teşebbüslere mandater devletin ciddiyetle nazarı dikkatini celpte teahhur etmedi. Ora memurlarının maksatlı veya hatalı tesirleri yüzünden memleketimizin ve halkımızın emniyeti ve serveti aleyhine vuku bulan taarruzların bizim yalnız ve bizzarure pasif tedbirlerimizle izale olunamayacağını müşahedede hükümetimiz gecikmedi. Filhakika hudut haricinde vuku bulacak taarruzların beynelmilel vazifeler harekete gelmedikçe zararlarının ve tesirlerinin tahdit olunacağını tasavvur etmek imkânsızdır (Alkışlar).

Cemiyeti Akvamın vardığı netice, memleketimizi müteselli etmiştir

Hatay davasının meydana çıkmasından itibaren hududun öte tarafında kasdî ve sun'î bir surette körüklenen Türk düşmanlığı propagandası bu salgın teşebbüslerinin menşei ve besleyicisi olduğunu reddetmeğe mahal yoktur. Biz davamızı bütün ciddiyetle, fakat beynelmilel usullerin müsaade ve cevaz verdiği hesaplar dahilinde ortaya koyduk. Cemiyeti Akvam meclisinde varılan netice ile bu memleket müteselli ve kanaatkar olmuştur.

Haklarımızı vikaye etmek için alınacak tedbirler

Aleyhimizde gayrimeşru bir propaganda ve haksız salgınlarla, Cemiyeti Akvamda istihsal ettiğimiz neticeden vazgeçeceğimizi zannedenler varsa bunların en nihayet beynelmilel münasebetlerin bozulabileceğini, fakat bizim hakkımızdan ve kazandığımız haklardan asla feragat etmiyeceğimizi bilmeleri faydalıdır. Bu mülâhazaları söylemekten maksadım, hükümetin Hatay davasındaki açık ve meşru hareketi, bizim aleyhimize taarruzlar hazırlanmasını asla muhik göstermiyeceğini tebarüz ettirmektedir.

Meselenin bu cephesi, yani Suriye ile aramızdaki münasebet noktasından olan kısmı hâriciyemizle Fransa arasında münakaşaya konmuştur. Kendi hareketlerimizin dürüstlüğüne o kadar güveniyoruz ve Fransa ile münasebatın idamesi için muharrirlerin bütün zıd temayüllerine rağmen gayret etmek azminde o kadar samimiyiz ki, bu çetelerin hazırlıklarının ne şerait altında vuku bulduğunun beynelmilel bir usul ile tetkik edilmesine bile hazır bulunuyoruz. Hükümet namına olan bu maruzatım, vaziyeti olduğu gibi söylemek, içerde aldığımız tedbirlerle hariçte takip ettiğimiz hattı hareketi açık bir surette memlekete bildirmek içindir. Memleket asayişinin emniyetle muhafaza olunacağına kanaatimiz vardır. Eğer aldığımız tedbirler kâfi gelmezse daha vâsi tedbirler almakta bir an taahhur etmiyeceğimizden Büyük Millet Meclisinin haberdar olmasını isteriz. Haricî sahada da vaziyetin icap ettirdiği teşebbüslerden ve müteakiben alınacak tedbirlerden Büyük Millet Meclisini daima haberdar edeceğiz (Alkışlar).

Arkadaşlar,

Hiç bir kimse tarafından gaflet edilmemesini hatırlatmak istediğim bir hakikat de şudur:

Türk milletinin kuvveti, her nerede ve her kime karşı olursa olsun hakkını ve haysiyetini korumağa daima hazır ve kadirdir (Sürekli alkışlar).

Tamimler

CÜMHUKİYET HALK PARTİSİ

İlbay ve C. H. P. İlyönkurul Başkanlığına

Sayı $\frac{1}{935}$

Vekâletleri alâkadar eden hususlarda vali ve Parti başkanları devletin ve her Vekâletin mümessili ve Vekâletlerin İdarî ve siyâsî icra vasıtaları buldukları, Vilâyetler İdaresi Kanununun 17 inci maddesin-

de sarahaten münderiç bulunmakta olduğundan kendilerinin temsil ettikleri Vekâletlerle doğrudan doğruya muhabere eylemeleri lâzımdır. Valilerin Parti teşkilâtı başkanlığı ödevini almaları bu kanun durumunu değiştirmemiştir. Bazı vilâyetler Vekâletleri alâkadar eden hususâtı veyahut Vekâletlere yazdıkları işleri Partiye de bildirmektedirler. Bu suretle işler hiç amelî fayda temin etmemektedir.

Bunun için vali ve C. H. P. başkanlarının:

- 1 — Parti teşkilâtına;
- 2 — Kongre dileklerine;
- 3 — Tüzük ve programımızın tatbikatına ait hususlardan;
- 4 — Her ne suretle olursa olsun halk tarafından vuku bulacak dilek ve şikâyetlerden;
- 5 — Halkevleri muhaberatından;
- 6 — Umumî politika cereyanlarına, kamoy tezahürlerine memnuniyetsizlik ve muhalefet, irtica gibi işlerden;

gayrisini Vekâletler kanalından geçirmeleri muvafık görülmüştür. Bu muhabere tarzı faydasız yazışmalara mâni olacağı ve kırtasiyeciliği azaltacağı için arkadaşlarımin bu yazışma tarzına riayet etmelerini rica ederim.

Bu tamim genel ispekterlere ve bütün vali ve ilyönkurul başkanlıklarına yazılmıştır.

1/4/1937

MATBUAT U. M.

Öz:

Sayı: 1837

İdman şenliği H:

Malûm olduğu üzere Türkiyede her sene ilkbaharda mektep gençliğine inhisar eden bir idman şenliği yapılması teamûlden idi. Bu sene Atatürkün Samsuna ayak bastığı 19/Mayıs gününün yalnız mektep

gençliğine değil, bütün millete hitap eden ve telkinler yapan bir spor bayramı halinde kutlulanmak istenmesinin sebebi, 19 Mayısın Türk milletinin yeniden harekete geçmesinin ve gençleşmesinin sembolü olarak kabul edilmesidir.

Partimiz bu günü, sadece spor meydanlarındaki tezahürlere iştirak eden mahdut bir gençlik zümresine inhisar ettirmeyip, her telkin vasıtasından istifade ederek bütün millete güzel insan, hareketli insan, canlı insan, uyanık insan, dürüst insan, merd insan idealini aşlamak, su, ışık, hava sevgisini duyurmak, temizlik, sağlamlık ve güzellik aşkını arttırmak için bir vesile addediyor.

Bu vaziyete göre matbuatımıza düşen geniş ve mühim vazife kendiliğinden tebarüz etmiş olur.

Onun için gazetelerimizin 17/Mayıs gününden başlayarak 20/Mayısta kapanmak ve dört gün devam etmek üzere bir (19/Mayıs sahifesi) açması tavsiyeye şayan görülmüştür.

Gazetelerimiz bu -teklifleri kabul ettikleri takdirde bu sahifelerde günümüze gaye olarak aldığımız ve yukarda arzolunan mevzular etrafında bol resimli, canlı bir surette yapılacak neşriyat Atatürk'ün Samsuna ayak bastığı günün Türk milletinin Rönesansı ve gençleşmesi sembolü olarak alınmasındaki derin manayı halka anlatmak ve yaymak hususunda en büyük yardımı olacaktır. Bu hususta müsbet alâkanızın değerli tezahürlerini göreceğimizden emin olarak saygılarımı sunarım.

7/4/1937

Vecizeler

- 1 — Doğru insan dik yürür.
- 2 — Vücudunu ve kafanı işlet.
- 3 — Nerede hareket orada bereket.

- 4 — Dedikodu yapma spor yap.
- 5 — Sporcu, çirkinin, kirlinin ve kötünün düşmanıdır.
- 6 — Güzel insan iyi insandır.
- 7 — En büyük servetiniz vücudunuzdur.
- 8 — Sağlam vücut»- sağlam kafa - güzel insan.
- 9 — Güzelliğin iki şartı: Neş'e ve hareket.
- 10 — Şen ol: Genç kalırsın.
- 11 — Bugün hep güleceğiz.
- 12 — Sıhhat en büyük saadettir.
- 13 — Sportmen bedeni tabiatın en mükemmel eseridir. Mükemmel olmağa çalış.
- 14 — Işığın girmediği yere doktor girer.
- 15 — Sıhhatini seveceksin, vatanını seveceksin, işini seveceksin ve tabiati seveceksin.
- 16 — Spor ebedî gençliğin tılsımıdır.
- 17 — Vücudu güzel tutmamak ayıp işlemektir.
- 18 — Gençlikten ihtiyarlığa sağlık saklamalıdır.
- 19 — Genç bir baş ancak dinç omuzlar üzerinde durabilir.
- 20 — Göze güzel görünmiyeni gönül çekmez.
- 21 — Her güzel şey sevilir.
- 22 — Sporcunun kömürü şekerdir.
- 23 — Dik otur, doğru konuş.
- 24 — Kendini koruyan, neslini korur.
- 25 — Sağlam vücutta sağlam kafa.
- 26 — Gençliğinde dik duranın ihtiyarlıkta beli bükülmez.
- 27 — Özü, sözü doğru ol.
- 28 — Güzelliğin temeli sağlıktır.
- 29 — Her yaşta hareket.
- 30 — Kendine bak.
- 31 — Gövde kafayı yaşatır, kafa gövdeyi işletir.

- 32 — Her yaşta spor yapanın başı vücuduna yük olmaz.
 33 — Temiz yürek, doğru söz, güzel vücut.
 34 — Yürü, koş, atla, güreş.
 35 —• Şen ol, çevik ol. _____
 Pinekleme!

EMNİYET İŞLERİ U. MÜDÜRLÜĞÜ

Öz:

Vidanın yurddaşlıktan çıkarılması H:

Sayı : 4011
5195

Ek: 20/12/932 gün ve 6678 sayılı tamime:

1 — 1312 İstanbul doğumlularından olup 1041 sayılı kanuna göre İcra Vekilleri Heyetinin 30/6/932 tarih ve 13049 sayılı kararla beş kişilik ailesile birlikte yurddaşlıktan çıkarılmış olan Nesim kızı Vida hakkındaki bu hüküm Vekiller Heyetinin 4/1/937 gün ve 4559 sayılı kararla kaldırılmıştır.

Bu aile hakkında vatandaş muamelesi yapılmasını rica ederim.

2 — Umumî Müfettişliklere ve vilâyetlere yazılmıştır.

17/3/1937

Öz:

Yugoslavyadan yurda hicret eden Ali Grebonun adresinin tesbiti H :

Sayı: 4376
5829

1927 senesinde ailesile birlikte memleketimize hicret ettiği anlaşılan ve şimdiki adresi meçhul bulunan

Ali Grebonun Yugoslav Delet Bankasında bulunan 3.000 dinar ağrar tahsilatı hissesile 877 dinar nakit parasının kendisine teslimi icap ettiği Yugoslavya Sefaretinin iş'arına atfen Hariciye Bakanlığımızdan bildirilmiştir. Bu şahsın vilâyetiniz dahilinde bulunup bulunmadığının tahkikile sonunun tezce bildirilmesini rica ederim.

24/3/1937

ř. II.

Öz:

Ormanların tahrip edilmesine meydan verilmemesi H:

Sayı: 1210
5830

Orman Kanunu yakında mer'iyet mevkiine girmek üzere bulunması hasebile bazı vilâyetlerde on on beş senelik odun ihtiyacının temini maksadile ormanların hilâfi kanun ve nizam tahrip edildiği ve ezcümle bu şeklin Kastamonu, Bolu vilâyetlerinde daha geniş mikyasta yapıldığı vaki ihbarlardan anlaşılmaktadır.

Devletin bu büyük servet menbalarını teşkil eden ormanlarımızın hodbehod tahribi memleketin yüksek menfaatlarını da yıkıcıdır.

Vilâyet mıntakalarındaki ormanlar üzerinde çok sıkı tetkikat yaptırılarak yukarda işaret olunan haberlerdeki tahribat derecesinin tesbit edilmesi, failleri hakkında, takibata gečilmesi ve her halde mevcutsa bu gibi tahribatın sür'atle önüne gečilmesinin temin buyurulmasını rica ederim.

Umumî Müfettişliklere ve vilâyetlere yazılmıştır,

24/3/1937

S. IV.

Öz:

Kostantin Yanakis İstanbul hakkında Vatandaşlık Kanununun 8 inci maddesinin kontrolü

Sayı: $\frac{4758}{6497}$



1 — Bir fotoğrafı ilişik olarak gönderilen ve 1284 tarihli eski Tabiiyet Kanununun 5 inci maddesine göre İcra Vekilleri Heyetinin 26/2/928 tarih ve 6247 sayılı kararile Romen tabiiyetine geçmesine resmî izin verilen Kostantin Yanakis İstanbulin mezkûr tarihten itibaren tabiiyetimizi kaybettiği ve hakkında 1312 No. lı Türk Vatandaşlığı Kanununun 8 inci maddesine tevfikan muamele yapılmasının lâzım geleceği tamimen tebliğ olunur.

2 — Vilâyetlere ve Umumî Müfettişliklere yazılmıştır.

31/3/1937

MAHALLÎ İDARELER UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Öz:

Köy plânlan H:

Sayı: 2911

1 — Köy kalkınmasına ait 937 plânının ziraat kıs-

minin ilk maddesine alınan ve köylerimizi kuvvetlendirip şenletecek olan köy kavaklıklarına gereken ehemmiyetin verildiği alınan raporlardan anlaşılmaktadır.

Kavaklıkların, devreli plân tatbikatı sonunda köylerin bir çok ihtiyaçlarını karşılayacak ve köy sandıklarına mühim gelir temin edecek hale gelmiş bulunacağı tabiidir.

2 — Kavakların her türlü yapı inşaatında, tahta, kuru meyvalar için kutu, kâğıt, sun'î ipek, kibrit çöpü, kibrit kutusu ve barut kömürü imalindeki değeri ve ormansız yerlerin odun ihtiyacını karşılayabilmek hususundaki faideleri, mutedil ve soğuk iklimlerde en geniş ölçüde yetiştirilme imkânları nazarı itibara alınarak bu iş etrafındaki mesaiye tam bir istikamet ve hız verebilmek doğru olacaktır. Bu çalışmadan müsbet ve muvaffak netice alabilmek için mesainin teknik usullere uydurularak nizam altına alınması zarurî ve faydalı görülmüş ve kavaklıkların ve buna ait çeliklerin ihzar, terbiye ve teksir yollarını gösterir Trakya Umumî Müfettişliği Ziraat Müşavirliği tarafından hazırlanan izahname bağlı olarak gönderilmiştir.

3 — İzahnamenin tetkikinden de anlaşılacağı gibi çelik yetiştirmek suretile kavaklıklar tesisi sayesinde kavak fidanı tedariki hususunda köylerimizin karşılaştığı büyük zorluklar önlenebileceği gibi fidan yetiştirilme yolile % 60 ilâ 70 nisbetinde tutmayan ve emekleri boşa çıkartan durumlara da son verilmiş olabilecek ve aynı zamanda çelikten yetiştirilen kavaklıkların daha boyulu ve daha kuvvetli yetişmekte olduğu anlaşıldığından emek ve vakitten de hiç bir şey kaybedilmemiş bulunacaktır.

4 — Köy hükmi şahısları adlarına kavaklık ve söğütlikler tesisi işine buna göre azamî ehemmiyet verilmesini ve bu işe müsait iklim ve araziye malik köylerde Ziraat, Orman Müdürü ve memurlarının daimi

nezaret ve murakabeleri altında ve muntazam bir programla işin tahakkukuna çalışılmasını ve keyfiyetin izahname ile birlikte teksir edilerek bütün köy idarelerine tamimini ve alınacak neticeden bilgi verilmesini rica ederim.

5 — Bütün vilâyetlere yazılmış ve bilgi olarak Umumî Müfettişliklere arz edilmiştir.

10/4/1937

Geniş ölçüde ve ucuz ve kolay bir surette kavak yetiştirme projesi

Köksüz kısa kavak çelikleri önce fidanlıkta kökleştirilip üç sene terbiye ettikten sonra yerlerine dikilecektir.

Bu usul aşılı meyva fidanı yetiştirmek kadar zor ve karışık değildir. Akar suyu olan belediye veyahut Hususî İdare fidanlıklarının veyahut köy kollektif fidanlıklarının bir köşesinde kısa kavak çeliklerinden kolaylıkla köklü kavak fidanı yetiştirilebilir. Parasızlıktan veyahut akar suyu olan bir yer bulunamamasından ötürü fidanlık yapamıyan, bahçıvan tutmıyan kasaba ve köylerde sebze yetiştiren bahçıvanlardan birisine 10 - 15 lira gibi az bir para vererek Ziraat Müdür veya memurunun arasına yapacağı tarif üzerine bir iki bin tane kısa kavak çeliği diktirip kökleştirmek, bu parayı Belediye veyahut Hususî İdare veya köy bütçelerinden verdirmek pek uygun ve kolaydır.

Bunun için fidanlıkların veyahut bir sebze bahçesinin yıldız veya gün doğuşuna bakan semtinde bir yer ayrılır. Bu yerin; keskin rüzgârlara karşı bir tepe veyahut bir bina ile siperli, toprağı derin ve yumuşak ve akar su ile sulanabilir olması daha iyidir. Bu yer sonbaharda (50) santimetre derinliğinde kirizma edilir, her yüz metre murabbana (8) kilo hesabile süperfosfat veyahut mezbahadan alınmış bir miktar

kan ile karıştırılmış hayvan gübresi ile bolca gübrelenir. Gübre toprağa bir bel veya çapa ile gömülür. Lüzumu varsa etrafı dikenli tel veyahut çalı ile çevrilir. Diğer taraftan yine sonbaharda — yapraklar döküldükten sonra kara ve selvi kavaklarının bir senelik sürgünlerinden 25 - 30 santimetre boyunda — düzgün çelikler kesilir. 1-2 metre eninde ve 100 metre boyunda (yani 120 metre murabba genişliğinde) bir yere (2.000) tane çelik hesap edilir. Fakat ihtiyaten (2.200) tane hazırlanmalıdır. Bu çeliklerin kalın uçları bir tomurcuğun hemen yakınında keskin bir çakı ile kesilir (Şekil: 1). Bu uçlar aynı tarafa gelmek üzere yirmişer tanesi rafya veyahut söğüt ve filizleri ile bağlanarak demet yapılır. Demetler fidan

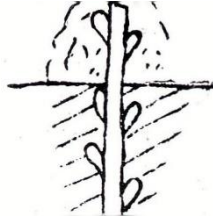


(Şekil 1)

lığın — toprağı kumsal veyahut milli — bir yerinde (70) santimetre derinliğinde açılan bir çukura tepesi aşağıya gelmek üzere — dikine — konur. Kurumamaları için etrafı ve üzeri toprakla hemen örtülür, ilkbahara kadar orada bırakılır. Bu sayede çeliğin nüsgü kalın uca doğru çıkar, orada (Mühre) denilen dairevî bir kabarcık meydana getirir. Bu Mühre hem yarayı kapar, hem de çelikler fidanlığa dikildiği vakit kolay kök verir.

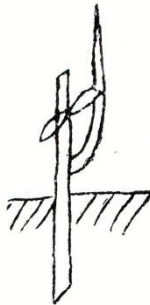
İlkbaharda çelik dikilecek fidanlık tırmıklanır, tezekleri kırılır, toprağın yüzü düzeltilir. Bu yer, 1-2 metre eninde ve istenilen uzunlukta karıklara ayrılır. Karıkların arasında su yolları yapılır. Bundan sonra çelikler çukurdan çıkarılır. Mühresiz olanları ayrılıp

atılır. Mühreli olanlar karıklara otuzar santimetre aralıkla gerilen sicimler hizasından sol elde tutulan değnekten yapılmış yirmi santimetre uzunluğunda bir ölçü tutulur. Bunun ucunda bir kazıkla açılan deliklere çelikler — toprak dışarısında 2-3 gözü kalmak üzere — dikilir. Etrafına kazıkla toprak sıkıştırılır. Çeliklerin dışarda kalan ucu toprakla kubbe gibi örtülür (Şekil: 2). Bütün ilkbahar ve j az mevsimlerinde karıklar otlanır veya sertleşir veyahut çatlarsa çapalanır. Sık sık sulanır, çeliklerin çabuk büyümesi için mümkün olursa karıklara yazın bir iki defa çürümüş gübre şerbeti veyahut mezbahadan alınmış kan verilir.



(Şekil: 2)

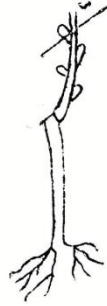
Çeliğin yanlarından süren filizlerden en kuvvetli birisi bırakılır. Diğerleri diplerinden kesilir. Bırakılan filizlerin doğru uzaması için rafya ile çeliğe 8 rakamı şeklinde bağlanır. (Şekil: 3). Bu filiz kuvvetlendikten



(Şekil: 3)

sonra tırnağı kesilir, tırnak kesilirken filizi yaralamamak için filizin önünde sol el ile bir keçe parçası tutulmalıdır. Eğer cadde ve şose kenarlarına, meydanlıklara, büyük bahçe ve parklara akkavak dikmek, nemli ve çukur arazide veya çayırlıklarda titrek kavakla orman yapmak isteniyor ve bunların köklü fidanları, piçleri tedarik edilemiyorsa sonbaharda bir yaşına girmiş olacak olan bu köklü kavak çeliklerine akkavak veya titrek kavaktan alınacak özlerle göz aşısı yapılır.

Aşı yapılmayacak ve teker teker su kenarlarına veya nemli çukur yerlere dikilecekse bu çelikler sonbaharda yaprak dökümünden sonra — soğuklar gelmeden evvel — karıklardan çıkarılır. Çıkarılırken köklerinin kırılmamasına dikkat edilir, cılız ve hasta olanları ayrılıp atılır. Kaza ile kırılan köklerinin ucu keskin bir çakı ile kesilip yaraları tazelenir. Tırnak yerinden yukarda 2-3 gözlü kalacak veçhile budanır (Şekil: 4). Kolay tutmaları için kökleri 2 kürek killi toprak ve bir kürek sığır gübresi ve bir miktar su ile



(Şekil: 4)

Yapılan koyu bir bulamaca batırılıp çıkarılarak ça-

murlanır, bir taraftan bu fidanların ilk yıl dikildikleri arazinin on bir misli genişliğinde bir seyreltme yeri evvelce kirizma edilir, gübrelenir. Bu yerde birer metre aralıkla sicimler gerilir. Çamurlanmış fidanlar hemen sicimler hizasında (66) santimetre aralıklarda bir bel ile açılan 20 santimetre kutrundaki çukurlara — eski boğaz yerleri toprak hizasında kalmak ve kökleri bükülmemek şartile — dikilir, dipleri doldurulur. Her sıra yanında su yolları yapılır, yazın çelikten süren 2-3 tane filizden en kuvvetli birisi alakonur, diğerleri ve daha alt tarafından sürenler diplerinden kesilir. Alakonulan filiz rafya ile çeliğe bağlanır. Filiz kuvvetlendikten sonra tırnağı kesilir. Bütün yaz birinci yılda olduğu gibi fidanların tımarına dikkat edilir. Sonbaharda iki yaşına giren fidanların yan dalları 2-3 göz üzerinden budanıp kısaltılır.

Tepesine ilişilmez, bu sayede fidan gelecek ilkbahar ve yaz mevsimlerinde hem fazla uzar, hem de kalınlaşır. Bu fidanlar aynı yerde bir yıl daha bırakılır, bütün yaz fidanlarının terbiye ve tımarlarına — birinci ve ikinci yıllarda olduğu gibi — devam edilir. Fidanlar sonbaharda 3 yaşına girmiş, 3-4 metre boyu ve 6 - 8 santimetre kadar kalınlık peyda etmiş olur. Bu fidanlar sonbaharda — kökleri ve dalları hırpalanmadan — çıkarılır, kaza ile kırılmış köklerin uçları keskin bir bıçakla kesilir, yaraları tazelenir. Evvelki sonbaharda 2-3 göz üzerinden budanmış olan dalları diplerinden kesilir. Diğerleri bırakılır. Uzak yerlere gönderilecekse yolda kökleri ve dalları bozulmamak için şu suretle ambalajı yapıldıktan sonra gönderilmelidir:

Topraktan çıkarılan fidanların 40 - 50 tanesi — kökleri bir tarafa gelmek üzere — rafya ile demet halinde bağlanır. Köklerinin aralarına ve dışarisına nemli yosun, dallarının boş yerlerine saman konur, köklerin dışarisı bir kat kuru ot veya samanla sarılır. Sonra köke bir çuval geçirilir, çuvalın ağzı fidanların

boğaz tarafından sicimle boğulur. Fidanların gövdesi» etrafına hasır sazı veyahut saç gibi örülmüş çavdar sapı dolanarak sıkı sıkıya sarılır.

Köklü kavak fidanlarının yerlerine dikilmesi: Bunların dikileceği yerlerde bir kaç ay evvel selvi kavakları için dörder, ak ve kara kavaklar için 6-7 metre» nemli çayırlarda orman yapılacak titrek kavaklar için 7 - 10 ar metre aralıkta çukurlar açılır, çukurların derinliği, fidanların gövdelerinin uzunluğundan bir az. daha fazla olacaktır. Fidanlar, fidanlıktan tam dikilecekleri vakit sökülmeli, yahut uzak yerlerden getirilmiş ise ambalajları dikileceği vakit açılmalıdır. Fidanların bazı kökleri kaza ile kırılmış ise kırılan uçları keskin bıçakla kesilip yaraları tazelenir, fidanlıktan iken 2-3 göz üzerinden budanmış olan yan dallar diplerinden düzgünce kesilir. Buraya katran sürülür. Diğer dallarına ve tepelerine ilişilmez. Sonra çukurun dibine bir az yumuşak ve nemli toprak atılır, kubbe gibi yapılır. Bunun üstüne fidanlar köklerini büküntü yaptırmadan ve eski boğaz yeri toprak hizasında kalacak veçhile dikilir. köklerin araları ve üzeri toprakla boğazına kadar doldurulur. Toprak ayakla iyice bastırılır. Eğer orada şiddetli rüzgârlar esiyorsa fidan dikilirken yanına bir kazık dikilir. Fidan iki yerinden bu kazığa rafya ile 8 rakamı biçiminde bağlanır. Bu fidanların kökleri ve gövdesi kuvvetli olduğundan kolay tutar, pek çabuk büyür, boy ve kalınlığı — kendisinden üç sene evvel köksüz iri kavak dallarının dikilmesiyle yetiştirilen kavaklardan — daha fazla olur. Demek ki, köksüz kısa çelikleri önce fidanlıktan kökleştirdikten ve üç sene kadar büyüttükten sonra dikmekte ne vakit ve ne de emek kaybedilmiş olmuyor; kazanılıyor. Bundan başka iri ve kalın kavak çelikleri tedarik edemiyen yerler kısa çeliklerin yüz binlercesini kolayca, parasız tedarik edebilir. Şu halde bütün kasaba ve köylerimizin kavak ağacını bundan sonra hep bu usul ile yetiştirmeleri daha uygundur.

Öz:

Köy Kanununun 17 inci maddesinin 10 uncu fıkrası H:

Sayı: 2280

1 — Köy Kanununun 17 inci maddesinin 10 uncu fıkrasına göre tuğla, kiremit, kireç ve benzerleri ocaklardan alınması icap eden resim ve harcın köy veya Hususî İdarelerden hangisine ait bulunduğu tayin ve tesbiti için ruhsat sahasının mı, yoksa ocak nısıf kutrunun mu esas tutulacağı bazı vilâyetlerden sorulmaktadır.

2 — İçlerinde tuğla, kiremit ve kireç yakılan fırınların kuturlarının 50 - 100 metre olması imkân dahilinde değildir. Vazı kanun tatbikatta yeri olmıyan muhayyel bir esas vaz ve kabul etmiyeceğine göre bundan; fırınla imalâta tahsis edilecek yer sahasının maksut olması icap eder. Taş ocakları nizamnamesinin yirminci maddesi arazii hâliye ve metrukede küşadına ruhsat verilecek ocakların mesahai sathiyesinin miktarına göre yapılacak muameleyi tasrih edişi bu imkânsızlığı teyit ve maksadı tavzih edebilir.

3 — Bu itibarla fırınla taş, toprak alınan sahaların resme esas olması ve nısıf kutrun buna göre hesap edilmesi gerektir.

4 — Köylerdeki bu gibi ocaklar umumiyetle kanunun gösterdiği azamî 100 metre nısıf kuturluk sahayı geçmemekte olduğu gibi vilâyet itibarile Hususî İdare bütçelerine mühim bir gelir de temin etmediğinden bunlara ait resim ve harçların gelir kaynakları az; hizmetleri çok olan köy idareleri tarafından noksansız alınması imkânlarının temini düşünülmektedir.

Bu suretle salma yükünün hafiflemesi ve köy hizmetlerinin programlara uygun şekillerde görülebilmesi imkânları hazırlanmış olacaktır.

Bu husustaki düşünce ve mütalealarının bildirilmesini rica ederim.

9-4-937

Öz:

Telefon için yapılan
salnameler H:

Sayı: 2879

C. 6/3/937 gün ve 1159 sayılı tele:

1 — Köy işleri arasına telefon tesisatı alınmamış ve tercihan ifası zarurî bir çok esaslı işler mevcut iken telefon için salma yolile para toplanarak tesisat yapılması uygun görülmemiştir.

Ancak bu işler için köy hükmî şahsiyetlerine ait olmak üzere kanun hükümlerine müsteniden elde edilen veya umumî, hususî bütçelerden yardım suretile verilen paralarla, ötedenberi bir çok masraflar ihtiyar edilerek kurulmuş ve köylerin orta malları sırasına girmiş olan telefon şebekelerinin hüsnü muhafazası ve devamı faaliyeti için ihtiyarı zarurî masraflara ait tahsisatın köy idareleri kararı ile yeni bütçenin 8 inci masraf faslının birinci öteberi maddesine konmak suretile sarfi muvafık görülmüştür.

2 — Cevaben Bolu vilâyetine, tamimen bütün vilâyetlere yazılmış; bilgi olarak Umumî Müfettişliklere arzedilmiştir.

8/4/1937

Öz:**Sayı: 2900**

Düyun tahsisatı H:

Hususî İdare bütçelerine konulan düyun tahsisatının hangi seneler borçlarına ait olduğu bilinemediğinden merkezce yapılan tetkikleri kolaylaştırmak için geçen senelerde tahakkuk edip de şimdye kadar tediye edilmemiş olan borçların seneleri itibarile miktarlarının ve yeni sene bütçesine konulan düyun tahsisatının hangi seneler borçlarına karşılık olduğunu ve hangi işlerden mütevellit bulunduğunun bütçelere

raptedilecek cedvelde gösterilmesi bütçelerini göndermiş olan vilâyetlerin bu cedvelleri ayrıca tanzim ve irsal etmeleri tamamen tebliğ ve rica olunur.

9/4/1937

Öz:

Hususî Muhasebe müdürlerinin hesabata ve tekniğe ait işlerde M. İ. U. M. ile muhabere etmesi H:

Sayı: 2901

2514 sayılı Divanı Muhasebat Kanununun 68 inci maddesinde Hususî İdare muhasip hesapları ile kat'î hesaplarının ikinci derecede Divanı Muhasebatın tetkik ve muhakemesine tâbi olduğu ve 7 inci maddesinde Muhasebei Umumiye Kanunu ile bu kanun hükümlerine göre âmiri italar, muhasipler ve tahakkuk memurları hakkında Divanı Muhasebatın haiz olduğu salâhiyetlerin Hususî İdare âmiri ita, muhasip ve tahakkuk memurlarına da şamil olacağı tasrih edilmesine göre Hususî Muhasebe müdürleri ikinci derecede Divanı Muhasebata hesap vermekle mükellef bulunmaktadırlar.

Bu vaziyet karşısında Hususî Muhasebe müdürlerinin yanlış hesap yüzünden tanzim ve takibe maruz kalmamaları için hesabata ve tekniğe taallûk eden hususatta doğrudan doğruya Mahallî İ. U. Müdürlüğü ile muhabere ederek verilecek direktife göre hareket eylemelerinin alâkadarlara tebliği rica olunur.

9/4/1937

Öz:

Devlet Demiryolları memurlarının maaşlarından haczen kesilen paralara mukabil verilen makbuzlar H:

Sayı: 2902

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünden alınan bir yazıda bu idare memurlarının yol, arazi ve bina vergisi ve saire gibi borçlarından dolayı maaşlarından haczen kesilerek ait olduğu dairelere ödenmesinden ve mukabilinde alınan makbuzların mükelleflere verilmesi halinde tediye emirlerinin evrakı müsbitesiz kalmasından tevellüt eden müşkülât üzerine mezkûr idare ile Divanı Muhasebat arasında cereyan eden muhabere neticesinde haczen tahsil olunan bu kabil borçlara mukabil alınacak asıl makbuzların eshabına verilmesi ve evrakı müsbite makamına kaim olmak üzere de tediye emirlerine tahsildarlar tarafından kesilen makbuzların miktar ve tarih ve numarasının derç ve tahsil olunduğu şerholunmak ve resmî mühür ve imza ile tasdik edilmek suretile muamele ifasının karar altına alındığı bildirilmektedir.

İş'ar dairesinde gereken muamelenin yapılması tamamen rica olunur.

9/4/1937

Öz:

Müşterek neşriyat
parası H:

Sayı: 2903

Vilâyet bütçesile vilâyet dahilindeki belediye bütçelerine konulan müşterek neşriyat tahsisatının doğrudan doğruya Ankarada Belediyeler Bankasına gönderilmesi hakkında yapılan 1/9/936 gün ve 176/9 sayılı tamime rağmen bir kısım Muhasebei Hususiyeye

ve belediyelerin buna riayet etmedikleri İstanbul Vali ve Belediye Reisliğinden alınan yazılardan anlaşılmaktadır.

Yukarda tarih ve numarası yazılı tamim gereğinin yapılması hususunda alâkadarlara muktazi tebligatın ifasını ehemmiyetle ve tekiden rica ederim.

9/4/1937

Öz:

Hususî İdarelerin ve belediyelerin sahip oldukları devlet tahvilleri H:

Sayı: 2904

2794 sayılı kanunun üçüncü maddesi mucibince Hususî İdare ve belediyelerin sahip oldukları devlet tahvillerinin miktarını amortisman sandığına bildirmeğe mecbur oldukları halde bu hususta sandık idare heyetince yapılan mükerrer tebliğlere bir kısım Hususî İdare ve belediyelerce cevap verilmediği ve bu yüzden istenilen malûmatın toplanılamadığı Maliye Vekâletinin 13/3/937 tarihli ve 5142/5/3640 sayılı yazısile bildirilmektedir.

Ehemmiyetle takip edilmekte olan bu husus hakkında alâkadarlara müessir tebligat icrasile sandık tarafından istenilen malûmatın kısa bir zamanda bildirilmesinin teminine ve neticeden bilgi verilmesini rica ederim.

9/4/1937

Öz:

935 kat'î hesaplarından birer nüshanın Divanı Muhasebata gönderilmesi H:

Sayı: 2906

Umumî Meclisçe tasdik edilen 935 kat'î hesapları

nın bazı vilâyetlerce nüshateyn olarak doğrudan doğruya Vekâletimize gönderilmekte olduğu görülmektedir. işbu hesapların tasdikini müteakip 2514 numaralı Divanı Muhasebat Kanunu mucibince Divanı Muhasebata gönderilmesi lâzım geleceğinden Umumî Meclisçe tasdik edilen kat'î hesapların mezkûr kanunun 68 inci maddesi tarifatine göre Divanı Muhasebata ve bir nüshasının da husulü malûmat zımında Vekâletimize gönderilmesi tamimen tebliğ olunur.

9/4/1937

Öz:

Arkitekt mecmuası H:

Sayı: 2905

Şehircilik ile tezyini san'atlerden bâhis olup İstanbulda çıkan «Arkitekt» aylık mecmuası mündericatı itibarile belediyeler için faydalı görülmüştür. Alâkadarlara tavsiyesi rica olunur.

9/4/1937

Öz:

Posta ve telgraf üç-retleri H:

Sayı: 2252

1 — Nafia Vekâletinden alınan bir yazıda: Belediyelerle Hususî İdarelerin altı ay zarfında yazdıkları telgraf ve gönderdikleri posta müraselâtı ücretlerinin her posta merkezince tesbit olduğundan bu idarelerin mahallî posta ve telgraf merkezlerinde altı aylık hesaplarını tahkik ederek 93 7 yılı bütçelerine ona göre tahsisat koymalarının temini bildirilmektedir.

İş'ar dairesinde gereken muamelenin yapılması rica olunur.

2 — Bütün vilâyetlere yazılmış ve Umumî Müfettişliklere arz edilmiştir.

22/3/937

NÜFUS İŞLERİ UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

Ş. II.

Öz:

Soyadı işinin hitama erdirilmesi H:

Sayı: 3795/1144

Mer'iyet müddeti 2/7/936 tarihinde hitama eren 2525 sayılı Soyadı Kanunu mucibince bütün vatandaşların mezkûr tarihe kadar birer soyadı almaları ve taşımaları mecburî olduğu halde bazı vilâyetlerde el'an bu işin sona erdirilmediği ve alâkadarlarca takip ve teşriinde ihmal gösterildiği anlaşılmaktadır.

Mezkûr kanunun sarîh hükümleri ve 1759 numaralı Soyadı Nizamnamesinin 29 uncu maddesi 2/7/936 tarihinden sonra soyadı almıyan kimselere soyadı takmak hak ve vazifesini vali ve kaymakamlara veya bunların memur edecekleri kimselere vermiş ve kanunun 12 inci maddesile nizamnamenin 52 inci maddesi de bu hükümlere riayet etmiyenleri cezalandırmağı emretmiş olduğundan daha fazla uzamağa tahammülü olmıyan bu işin bir an evvel arkası alınmak üzere vali ve kaymakamların alâkadar memurları faaliyete sevketmeleri ve halen defterleri alınmış olup da işlenmemiş bulunanların diğer daire memurlarından da temin edilecek yardımcılarla başarılması lâzımdır.

Nüfus idarelerinden listesi alınıp da henüz adlandırılmıyanlara da vali ve kaymakamlarca en kısa bir müddet zarfında soyadı verilerek tescil ettirilmesi ve kat'î neticeye ait raporun nihayet Nisan/937 sonuna

kadar Vekâlete bildirilmesi tamimen ve ehemmiyetle rica olunur.

Umumî Müfettişliklere, valiliklere ve Teftiş Heyeti Reisliğine yazılmıştır.

1/4/1937

AYLIK ÇALIŞMA RAPORU

16/3/937 gün ve 2958/142 sayılı yazıya ektir:

Mart/937 ayında Umum Müdürlüğümüze Vekâlet ve vilâyetlerden (2097) evrak gelmiş, bu evraktan 172 si Birinci Şube Birinci Büroya, 61 i İkinci Büroya, 490 ı İkinci, 1028 i Üçüncü, 346 sı Dördüncü Şubeye tevdi edilmiştir.

Birinci Şubenin Birinci Bürosu tesellüm eylediği evraktan 148 adedinin muamelesini tamamlamış ve 24 adedini de muameleden müstağni görerek hıfzetmiştir.

İkinci Büro: 55 evrakın muamelesini tamamlamıştır.

İkinci Şube: Mart ayı içinde 490 evrak tesellüm eylemiş, şubat ayından devrelediği 79 ve şubelerden gönderilen 29 evrakla birlikte cem'an 598 evraktan 478 adedini ikmal ve 48 adedini hıfz ve 65 de incelemek üzere Nisan/937 ayına devretmiş, bunlardan başka 35 adet de resen vilâyetlere yazmıştır.

Bu şubece mart ayı içinde yapılan işlerden başlıcaları şunlardır:

1 — Millî Müdafaa Vekâletince tahsisat olmadığından dolayı 333 doğumluların ilk yoklamasının son yoklama ile birlikte kaza merkezlerinde yapılması lüzumunun kolordulara tebliğ olduğu bildirilmesi üzerine nüfus memurlarına gönderilen tahsisatın tenkisi için Vilâyetler İdaresi Umum Müdürlüğüne yazılmış ve bu paranın tenkis olunacağı vilâyetlere dahi bildirilmiştir.

2 —A: Kanunî müddet içinde soyadlarını tescil ettirmiyen yurddaşlar hakkında yerilecek ceza kararlarından önce alâkadarların mazeretleri olup olmadığının idare heyetlerince tetkiki ve ona göre muamele yapılması.

B: Muhtar ve belediyelerden verilen ilmühaberler üzerine tahkikata sevkedilmeksizin gizli nüfusların kayıtlarının yapılması hakkında verilen emirle yalnız senesi içinde tescil ettirilmiyen ve ebeveyni kaydı o mıntaka nüfus memurluğunda bulunan gayri reşit mektumlar kastedilmiş olduğundan ebeveyni kaydı orada olmiyan veya kaza haricinde bulunan gizli nüfuslar ile başka bir kazada kayıtlı iken yer değıştirme ilmühaberi vermeksizin gizli nüfustan imiş gibi müracaat edenlerin kayıt ve tescilinden önce tetkikat ve tahkikata girilerek bunların ahaliî asliyesinden olduğu kazalardan da sorulması.

C: Nüfus Kanununun 14 üncü maddesinde bahsedilen suçlar hakkında 788 sayılı Memurin Kanunu ile 1700 sayılı Dahiliye Memurları Kanunu hükümlerine göre tahkikat ve takibat icrası.

D: Nüfus kütüklerinin tamir ve teclidi için gönderilen para ile nerelerde ne kadar defter tamir veya teclit edilmiş olduğunun ve daha tamire muhtaç defter varsa miktarının kaza itibarile bildirilmesi tamamen tebliğ olunmuştur.

3 — A: Kıymetli evrak ile nüfus cüzdanı bedellerinin posta ile ne suretle gönderileceğı hakkında.

B: Evlenme, boşanma ve yer değıştirme ilmühaberlerine harç pulu yapıştırılması hakkında.

C: Nüfus Kanununun 9 ve 19 uncu maddelerine göre yapılacak tescillere ait ilmühaberlerden hangisine pul yapıştırılacağına ve bu iki maddenin tatbik ve telif tarzı hakkında.

D: Soyadı cezalarının verilmemesi halinde yapılacak muameleye dair.

E: Askerlik mükellefiyeti içinde bulunan saklıların nüfus idarelerince kayıd ve muameleleri bitince şubelere teslimi hakkında tamimler hazırlanmıştır.

4 — Nüfus memur ve başkâtiplerimizden tahsili orta dereceden yüksek olanların meslekî ehliyet ve vukuflarını tesbit ve kontrol ile içlerinden nüfus müdürlüğüne terfia lâyıık olanları tayin ve kendilerini mevzuatı tetkik ve tettebbua teşvik için muhtelif nüfus meseleleri hakkında cevap istenmek üzere bir sual listesi hazırlanmıştır. Bu liste ile aynı zamanda bazı nüfus işlerinin tanzimi için bu işleri tatbik ile mükellef olanlardan malûmat ve izahat toplamak fırsatı elde edilmesi de istihdaf edilmiştir. Bu maksatla sicil örnekleri merkeze getirilmiş olan memur ve başkâtiplerimizi tahsil dereceleri itibarile tasnif eden bir defter de tertip edilmiştir. Terfî ve nüfus müdürlüğü istiyen memur ve başkâtipler hakkında bundan sonra olunacak muameleler için bu hazırlıkların esas teşkil etmesi mümkün olacaktır.

5 — Konya ve Sivas Vilâyetleri Nüfus İdarelerine müstamel birer yazı makinesi gönderilmiş ve diğer mühim vilâyetlere de birer tane gönderilmek üzere 10 tane (Torpedo) yazı makinesi alınmıştır.

6 — Bütün vilâyetlerin nüfuslarına göre şimdiye kadar alınan ve kütüklere işlenen ve işlenmiyen soyadları miktarı ile soyadı almıyan nüfus miktarının bildirilmesi telgrafla vilâyetlerden istenmiştir.

Üçüncü Şube: Tevdi edilen 1028 evrakın muamelesini ikmal etmiş ve Başvekâletten karar bekliyen 39 evrak ile 59 evrak da incelenmek üzere nisan ayına devrolunmuştur. Bu arada 2049 kişi yurddaşlığa kabul edilmiş ve 11 kişinin de tabiiyet durumları tetkik olunarak haklarında gereken kararlar verilmiştir.

Dördüncü Şube: Tevdi edilen 346 evrakla şubat ayından devredilen 49 ve muhtelif şubelerden gelen 85 ki, tutarı olan 480 evraktan 425 nin muamelesini ikmal eylemiş ve 55 i nisan ayına devrolunmuştur.

İki kişinin doğudan batıya nakli için alınan Vekiller Heyeti kararı infaz olunmuştur. Saygılarımla arz ederim.

Tekaüt ve yetim aylıkları

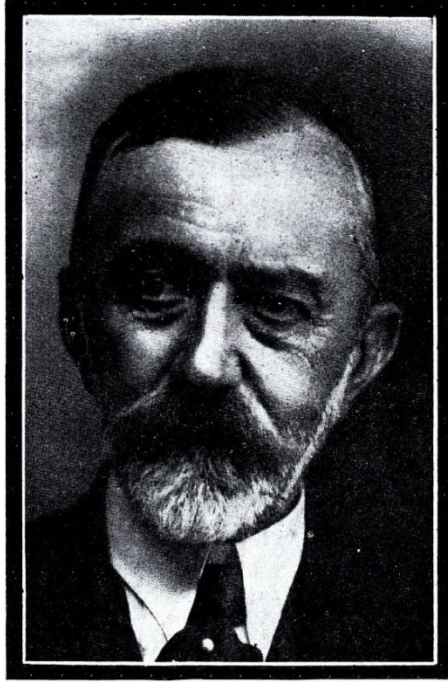
**1/3/937 den 1/4/937 ye kadar İç Bakanlıkça işi biten emekli ve
öksüzler maaşı tahsis listesi:**

Memuriyeti ve ismi	Nev'i tahsis
İnhisarlar Trabzon Başmüdürlüğü barut deposu müdürü ve Maçka kazası eski kaymakam vekili Murat Eyüp oğlu	Tekaüt
Bolu hususî Muhasebe Müdürü Halil Yaman	»
Beyoğlu dairesi hademeliğinden emekli Mehmet Eski Aydın vilâyeti mektubî kalemi ketebesinden	Eytam
Ali Şevki	»
Şirnak nüfus kitabetinden mütekait Mustafa	»
Siverek mutasarrıflığından mütekait Abdülâziz Sabri	»
Doğanhisar nahiyesi tahrirat kâtibi ölü Ahmet Özer	»
Rize tahrirat kalemi müsevvidliğinden mütekait Süleyman	»
Urfa mutasarrıflığından mütekait Ahmet Tevfik	»
Dağmarmara nahiyesi müdürlüğünden mütekait ölü Ratıp	»
Sirkeli nahiyesi müdürü ölü Hamdi	»
Kadıköy şubei idariyesi müdür vekili Yusuf Kenan	»
İzmir vilâyeti Hukuk işleri Müdüriyeti evrak eski mukayyidi ve Devlet Demiryolları hasılat dairesi memuru Mustafa Lûtfi Ataş	Tekaüt
İstanbul inhisarlar Başmüdürlüğü Üsküdar	

Memuriyeti ve ismi	Nev'i tahsis
satış deposu bekçisi ve mülga Dahiliye Nezareti kavaslarından İsmail Hakkı	Tekaüt
Yalova kazası tahsildarı Mehmet Nurettin Ödemiş eski nüfus memuru, Devlet Demiryolları 8 inci işletme İzmir mes'ul muhasiplerinden Sait Bakır	»
Kadıköy B. Ş. fen memuru Mehmet Fahri	»
Çiçekdağı Hususî Muhasebe eski memuru ve İnhisarlar Yozgat Muhasibi Namık Güven	»
Kastamonu matbaa makinisti Sait Can	Eytam
Gölmarmara nahiyesi müdürü Ali Hamdi	»
Erzincan vilâyeti nüfus ikinci kâtibi Mahmut Özer	Tekaüt
Gelibolu Tahrirat Müdürlüğünden mütekait Vehbi	Eytam
Haran kaymakamı mütekait ölü Abdülkerim Zihni	»
Ereğli nüfus memurluğundan mütekait Mehmet Emin	»
Mülga Dahiliye Nezareti Hususî Kalem Mümeyyizi İbrahim Cevdet	Tekaüt
Mülga Dahiliye Nezareti hulefalığından mütekait Kâzım Ataman	Eytam
Trabzon Valisi Rıfat	»
Rumkale nüfus memurluğundan mütekait ölü Ahmet Hamdi	»
Maçka eski nüfus memuru Mehmet Lûtfi	»
Kemah nüfus memuru Faruk Kahraman	Tekaüt
Ordu Valisi mütekait Nâzım	Eytam
Eğrigöz nahiyesi eski tahrirat kâtibi İbrahim Bayındır Hususî Muhasebe eski memuru Hüseyin Alâeddin	Tekaüt
Paza köy nahiyesi tahrirat kâtibi Hüseyin Günay	Eytam.
Mülga şehremaneti heyeti tahririye müdürlü-	Tekaüt

Memuriyeti ve ismi	Nev'i tahsis
günden emekli Mehmet Arif Hikmet Özgen Lâdik birinci muharrirliğinden mütekait	Tekaüt
Ebubekir Erçelik	Eytam
İnegöl eski nüfus memur vekili Âdil	»
Akçadağ eski kaymakamı ve Diyarbekir İnhisarlar Baş- müdürü Nazif Bigat	Tekaüt
Giresun Mektupçusu Tahir	Eytam

Abdülhak Hâmidî kaybettik



Dünya edebiyatının en değerli siması ve Türk edebiyatının dehası olan Büyük Şairiniz kıymetli eserlerini bütün dünyaya ve Türk milletine bırakarak gözlerini kapadı.

Türk milletinin kalbini sızlatan bu ziya her Türkü acılar içerisinde bıraktı. Bu derin acılar münasebetile sayın Bakanımız ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın bu yüksek varlık hakkındaki kıymetli ihtisaslarını gösteren yazıyı aynen derceder ve büyük Türk milletine ve Yüksek Şairin efradı ailesine arzı taziyet eyleriz.

Abdülhak Hâmid için

«İhtiyarlıyorum» diyordu. Senelerdenberi memleket muhabbet ve şefkat kanatlarını açmış, onu her türlü ıstıraptan esirgiyordu.

Millet onun üstüne titriyor, menhus, fakat mev'ut akıbet, bari geç olsun, diyordu. Korkulan, fakat beklenilmeyen kara haber çabuk geldi. Hepimizi matemli bir sükût sardı. «**Dışımızda sükût fakat derunumuzda mahşer**» vardı. Onun tel'in ettiği sükûtu hiç sevmediği sitayişlerle biz bozduk.

Yağsın nesi varsa kâinatın

Lâkin bu derin sükût dinsin

Herkes hissini, hatırasını anlatıyor ve kendine bir teselli arıyordu.

«Çok severdin, anlattıklarını yaz» dediler. Acı arasında, «peki» demiş bulundum. Belki bu ona karşı hürmetkâr bir vazifedir. Fakat mevzuunun büyüklüğü önünde bunun ne kadar güç olduğunu daha yazmaya başlarken anladım. Her şeyi unutmuş gibiyim, hiç bir şey hatırlamıyorum. Ona lâyük bir şey bulamıyorum.

O, bizim hepimizin büyük bir şairimizdi. O çok ve ve çok güzel yazdı. Ben pek az okumuştum. Ben onun, o büyük hayatın ancak son devrinin arkadaşı olmuştum. O az, fakat öz söyler; ben çok dikkatle ve zevkle dinlerdim.

Ben saygı ve sevgide kusur etmemeğe çalışırdım, o da iltifatını ve teveccühünü benden esirgemezdi. Ben onu bütün Türkler gibi, okumak öğrenir öğrenmez tanımuştım.

Namık Kemal ve arkadaşlarının Midilli, Rodos, Sakızdaki menfilikleri veya memuriyetleri Akdenizlileri Kemal'e çok bağlamıştı. O muhit münevverlerinin şiir ve edebiyat, siyaset ve felsefesi hep Namık Kemalden «**Bey merhum**» dan menkul ve mülhemdi. Söyle-

nen her şiir, okunan her gazel bey merhumun ya yazdığı veyahut sevdikleri idi. Onun manzum gayızlarını ve küfürlerini yalnızca okumak bile istibdada karşı bir hakaret ve bir intikamdı. Bey merhumun iyi dediği kötü olmaz, kötü dediğine iyi denilemezdi. Evlerde, mekteplerde Ekremler, Hâmidler okunur, ezberlenir; Naciler dile bile alınmazdı; Hâmidin eserleri, suparaları elden ele gezer, şiirleri dilden düşmezdi.

Galatasarayda Tevfik Fikret edebiyat dersine onunla başladı; onunla imtihan olduk. Fikret için Türk edebiyatı öğrenmek demek Hâmidî bilmek demektir

“Muallâ bir derinlik şiiri Hâmid, şiiri vecdaver”

Darülfünunda, gençlik arasında, Tevfik Fikretin, Cenabın şiirlerini bilmek bir zevk, bir meziyetti; fakat, Abdülhak Hâmidî bilmek ve okumak başlıbaşına bir haysiyetti. Biz ondan yalnız şiiri, edebiyatı değil, felsefeyi, siyaseti de öğrenmeğe çalışıyorduk. Tabiatın kanunlarından gelen zulme bile kahrile hücum eden, tabiatın kuvvetlerinin üstüne çıkacak bir hamle ile haksızlığı kâinatın yüzüne hakaretle çarpan yüksek duygulu ve yüksek haysiyetli bir İnsanı..

“Herkes insanlıkta herkesle yeksan”

Diyebilen, «Cumhurun kadrini» o vakit herkese anlatan büyük bir vatanperver, büyük bir demokrat diye seviyor ve okuyorduk. Çirkinliği, kötülüğü, ölümü ve beşeriyeti mustarip eden maddî ve manevî elemeleri ve hayatın takazalarını sevmiyen bu şairi ta- biatten ölüm ve ıstırap dilenen diğer bazı şairler ve şiirler gibi hasta, ezgin, bitkin ve bedbin bulmuyorduk. O hayata, vatana bağlı canlı bir varlıktı. Bizim onda kavuştuğumuz felsefe, kudret ve kuvvet, hayat ve neşe felsefesi idi. Bu felsefesini akide haline çıkarmış ve onu yüksek ve derin bir hassasiyetle bin bir şekilde terennüm etmişti. O, zıdlarla dolu bir âlem, bir mahşeret.

“Ezdamın içtimalı verir dehre bir nizam”

Diyen bu şair filozofun bazı hayat telâkkilerini bile kendisine has büyük bir mazeret bilirdik. Cumhuriyet senelerinde kulüpte ve Mecliste çok görüşür ve konuşurduk. İdeallerimizde tam bir birlik vardı. Vazifemde beni daima teşci ederdi. Mektuplaşır, telgraflaşırđık. Hastalığımda «müteessifane müteessir oldum» diye hatırımı sormuştu. Geçen seneki rahatsızlığında çektiğim bir telgrafa bana iltifatlı ve teveccühlü cümleler yazdıktan sonra aranmadığından, artık unutulduğundan şikâyetler ederek cevap vermişti. Şikâyette haksızdı; bunu sonra kendisine söyledim. Eğer bugün ölümünde ve cenazesinde bütün milletin gösterdiği teessür ve candan alâkaya şahit olsaydı, kim bilir, o mümtaz tebessümile, daima genç ve zinde zekâsile gene nasıl zıdlar dolu zarif ve nükteli bir cevap bulur ve söylerdi.

O bizim için gözleri kamaştırın derin bir girdap, gözleri karartan yüksek ve muhteşem bir şahika idi. Kuvvete, zâfile, kudretile, aczile, kemalile, noksanile tam bir insandı; fakat, büyük bir insan.

Yine Fikretten mülhem olarak diyebilirim ki:

O ecramile, kevakibile, avalimile, sitare ve şümusu ile kendi kendine yaşayan ve yanan bol ışıklı, bol hararetili bir güneşti: Sönmedi, yandı.

Nazardan olduysa dur olur mu hatırdan

Ki irtihaldedir nezdimizde her saat

Şükrü KAYA

Gayri Resmî kısım İstatistik ve idare

(Geçen sayıdan devam)

3 — İSTATİSTİĞE MAHSUS BİR İDARE NASIL DOĞAR?

İstatistiğin iddia olunan çoraklığına rağmen her halde ezhanı kızıştırmak hassasını haiz olduğu anlaşılıyor. Umumî bir tecrübeye göre bu haslet, bilhassa hususî bir istatistik idaresi ihdası mevzuubahs olunca tezahür eder. Revişi hal, bu mahiyette bir müesseseden vareste kalmak çaresinin çoktanberi aranmakta olduğunu gösteriyor. Fakat bir gün gelir ki meselâ küçük şehirler çerçevesinden çıkmaya başlayan bir şehirde az çok daimî bir kayıt ve tescil ve tahkik dairesine, gittikçe mahsus bir ihtiyaç hasıl olur. Küçük şehir nebiyane bir surette idare edilir. Büyük şehirlerde alelâde tahaddüs eden meseleler ise küçük bir şehrin memurları indinde, pek cüz'î bir meşgaleyi müstelzim İdarî gailelerdir. Belki arasıra malî mesele bazı dış gıcirtılarına sebebiyet verirse de, İdarî meseleler, umumî bir nazarla ihatası kolay, adeta bir aile içinde olduğu kadar kolaydır.

Fakat şehir büyümektedir.

Sureti umumiyyede, çok geçmeden ortaya bir idare memuru çıkar ve ona hasbelicap bir takım tahkikat ve taharriyat yapması, raporlar tanzimi gibi bazı işler daha muntazam bir surette havale olunur. O istikbaldeki istatistik idaresinin nüvesidir. Bu nüve bidayeten tek bir kâtip veya «muavini» ile alelekser pek mahdut maiyyetinden başlayarak az çok uzvî bir su-

rette inkişaf etmeğe başlar. İçtimaî vak'alar gittikçe ihatası müşkül bir raddeye gelir ve şehir tevessü ettikçe tedricen kütleler haline girer ve bu vakıların tetkiki ile tasnifi bu gibi işler için hazırlanmış, yetiştirilmiş ve meleke peyda etmiş bir istatistikçiye tevdi olunmalarını istilzam eyler.

Bu mesaide gittikçe çok miktarda memura ihtiyaç hissettirir müdekkik bir sheften maada, müdevven müşahedeleri usulü dairesinde tasnif ve her şeyden önce onların derececi şümulleri ile aralarındaki mütetekabil rabitaları tefsir edebilecek mesai arkadaşları ve muavinleri vardır.

İstatistiğin bu zarurî merkezleştirilmesi ve istatistik mesaisinin hususî bir teşekkülde, istatistik hususunda mütehasıs bir dairede teksif edilmesi mevzuubahs olduğu zaman «İstatistik Kalemî» hin daha kalabalık bir heyeti memurine ve neticeten teklif olunan teşkilât için halen tahmin olunan masraflardan daha mühim masarifi müstelzim olacağı tecrübe ile sabit olduğu yolunda idare tarafından işmizazlı bir cevap verilmemesi nadirdir.

Bu doğru bir kehanettir; çünkü masrafların artacağı hakkındaki tahmin - lisebebin - tahakkuk eder. Bir şeye veya bir teşekküle malik bulunmak keyfiyeti, ondan daha vâsi bir mikyasta istifade olunması ihtiyacını doğurur ve emin rakamlara, tabiri âharla istatistiklere dayanan bir İdarî siyaset lüzumu, tevessü etmekte bulunan bir şehirde cereyan eden hâdiseleri istatistiğin yardımı olmadan ihata etmek imkânsızlığı karşısında, bir kat daha mübrem olur.

Binaenaleyh istatistik vasıtasının, teşekkülünün adeta otomatik bir tarzda inkişafına, halk noktai nazarından esas itibarile gayri müsait bir mahiyet atfetmek haksızlıktır. Bunun makûsu doğrudur. Muntazam ve ihtiyaçlara muvafık bir istatistiğin mucip olduğu fazla masraflar sayesinde elde edilen İdarî menfaat maatteessüf doğrudan doğruya tahmin olunamaz;

fakat o menfaat gerçektir. Yahut hiç olmazsa ilerde, idari tedbirlerin hakiki ahvale daha uygun bir surette tatbik edilmesi ile tebarüz eyliyecektir.

Daha mühimmi şu ki: İdarî siyasetin bütün tarzı cereyanı istatistik delâletile ortaya konulmasına imkân hâsıl olacak tekâmül istikameti sayesinde daha uzun bir müddet için tesbit olunabilecektir.

Bu vesile ile, Avrupanın en mühim limanlarından birinin belediye reisi tarafından bir istatistik kongresinde vaki olan beyanatı hatırlatacağım.

Bu beyanat, hulâsaten şöyle idi: «İstatistik dairemiz için her sene oldukça mühim bir para (bahse mevzu meblâğ, bir buçuk milyon Alman markı idi) sarfediyorsak da bu masrafı kendimize fahr ve ihtişam süsü vermek yahut refahımızı teşhir etmek için değil, yerine masruf olduğu için ihtiyar ediyoruz.

4 — İSTATİSTİK TEŞEKKÜLÜNÜN FAALİYET SAHASININ GENİŞLEMESİ.

Zaten, binnisbe az ehemmiyeti haiz bir idarenin bile çoktanberi bir istatistik teşekkülüne gerçekten duyduğu ihtiyacı sezmede umumiyetle gecikilmez. - Bu idarenin teşekkülünden çok evvel -.

Filhakika ilk plânda veya talimatnamede teemmül edilmeyen ve yeni teşekkül eden bir istatistik bürosuna hemen derhal terettüp eder gibi görünen yeni işleri ve vazifeleri tesbit etmek oldukça meraka değer bir meseledir. Bu; umumiyet itibarile istatistiğin baisi iftiharî olan mütemmim mesai şekli altındaki fevkalâde işlerin ilk tezahürüdür. Bazan idarelerde bir meselenin halli kestirilemediği zaman onu başka yeni bir idare makinesine havale etmekte müsaraaat gösterilir ve bu yeni çarh da vazifesine mukdim bir işçi ve yardımcı muzaaf sıfatile vazifesini iyi kötü yaptıktan sonra; fazla gayret gösterdiği ve binnetice mübalâğalı paralar israf ettiği için teşekkür makamında, an'anevî tekdir ve muahazeye maruz kalır.

Maahaza bazan bir istatistik bürosu tarafından bilhassa buhran devrelerinde verilen malûmatın bir idare için asla lezzetle okunmayacağını da biliyoruz. İstatistik dairesinin neşriyatı; konjonktür veya fiyat endeksleri ile, işsizlik ve İctimaî muavenet ve sair istatistiklerle doludur. Ne birincileri iştaha averdir ve ne de berikiler hoş a gider. İhtimal ki bidayeten şe'niyetler mefhumu idareye ve halka nüfuz etmeden evvel bütün bunların ancak «ihsaî hakikatler» teşkil ettikleri ve kimsenin bunlara fazla ehemmiyet vermek mecburiyetinde bulunmadığı mütaleası yürütülecektir. Şüphesiz safderun rolünü oynamak hiç bir zaman hoş değildir. Fakat idarenin zeki erkânı istatistiğin vücuda getirdiği bitaraf, objektif ve her türlü tesirâtı siyasiyeden arı malûmatı vakti merhununda kaydederlerse istatistiğin - giderek - daima hoş bile olmasa «iyi bir menba» olduğunu müşahade etmekte gecikmezler. Tabiidir ki her türlü siyasî ve sair nüfuzlara yabancı kalmak lâzım gelen istatistik, hatta bazan fena bir kabule maruz bulunmak tehlikesine rağmen, hakikatleri meydana koymak vazifesinde devam eyliyecektir. Şüphesiz, istatistik idaresi bu şartlar dahilinde bazı nahoş hallerle karşılaşacaktır; fakat hakikatın nakabili ifsat şahidi sıfatile istatistiğin, müstahak olduğu hürmeti, tehlikeye ilka etmemek vacibattandır.

İdarî istatistik faaliyetinin bu nahoş tarafı üzerinde fazlaca tevakkuf edişim, bu istatistik malûmatının idare noktai nazarında çok vâsi ve mühim bir şumulü olabileceği mülâhazasından münbaisdir. Buhran veya tensikat devreleri esnasında bu mahiyetteki ahvali mübremede, İdarî istatistikçi diğ er bazı nahoş vaziyetlere maruz olabilir. Filhakika gazetelerde veyahut bir münakaşa esnasında «İstatistik göstermiştir» veyahut «İstatistikçi diyor ki» yolunda bazı sözlerden sonra, delice bir takım hükümler verildiği nadiren vaki bir hal değildir. Şu kadar ki, kabahat istatistikçide değil, istatistiğin sayısız müfessirlerindedir.' Elbet istatistikçi hata etmez değilse de o kendisine kurulan

tuzaklardan ve «vakıalar» namile yadedilen şeylerle düşüp kalkıldığı zaman düşülecek kapanlardan mücanebet etmeğe dikkat ederek hükümlerini verir. İstatistikçinin erkani malzemesine olan vukufu, onu bu rakamların tefsirinden doğabilecek tehlikelerden herkesten iyi korur; fakat bundan mağrur olmıyalım!

Bir nişancının hedefe isabet ettiremeyeceği nasıl vaki oluyorsa, istatistikçi de bilhassa görüş fena ve hedef çok uzak olduğu zaman gayeyi kavrıyamıyabilir; fakat nişangâhın tam ortasına değilse bile yine içindeki dairelerinden birine isabet ettirmesi ihtimali çoktur.

Her ne hal ise, İdarî istatistikçi davetsiz gelmekten çekinmemeli; hatta teşekküre nail olmadan avdet ihtimali olsa bile. Bundan maada, münakaşaya karıştırılan «bariz vakıaların» ekser ahvalde en büyük ve en tehlikeli yalanları teşkil ettiğini göstermek de ona düşer.

Mesleği dolayısıyla, yalancı istatistikçi muamelesi görmek tehlikesine de maruz kalsa bu vazifeyi ifa etmesi de gerektir.



Tabiidir ki, faaliyeti sayesinde, ilk hududunu ve hatta sırf istatistik sınırlarının ötesine geçecek derecelerde husule gelen seri vüs'at ilcasile, bir istatistik kalemi tekâmülünün seyri esnasında bazı zorluklara tesadüf edecektir. Herkeşçe malûm olduğu üzere o zaman iş o kadar ağırlaşmak istidadını gösterir ki, kalem bu yükün altında sendelemek tehlikesine düşer. Bu kalem, çok geçmeden çalışkan mizacı ile tanınmağa başlar. Bunda bittabi bir fenalık yoktur amma kalemin bazan muhtelif daireler tarafından vuku bulan araştırmalar metalibini reddetmesi veya hiç olmazsa bunların muvafık olmadığını söylemesi oldukça münasıptir. Bu mahiyetteki araştırmaların bir çoğu, benim fikrimce, İdarî bir rapor için «zinet anketi» diye tavsif olunabilirler. İlerde belki bu meseleye yine rü-

cu ederim. Ekseriya öyle zannettiğim oldu ki, bizden istenen bu anketlerin bazıları hatta bu zinet sınıfına bile ithal edilemez, onlara, nahoş meselelerin «şerefli bir surette defni» gibi bakmak evlâ olurdu.

Arzu edilmiyen meseleleri baştan savmak için idareler için daha az masraflı ve istatistik için daha sevimli bir hayli çareler mevcut olduğu aşikârdır. Ne de olsa bir istatistikçinin ilk vazifesi şüphesiz anketler yapmaktır; fakat o vazife kadar mühim diğer bir vazifesi de, bazan o anketlere mâni olmaktır.

Bu yolda muhalefetler bazan oldukça fena telâkki olunursa da mesaisi ekseriya «beyhude ve masraflı istatistik», sızıltılar şeklinde takdir gören istatistikçi, -vicdanına güvenerek «kendisine» beyhude ve masraflı vazifeler tevdi olunmamasını açıkça isteyerek kendini müdafaa etmelidir.

Zaten filiyatta görülüyor ki, çok basit tahminlerle pek âlâ ileri gitmek mümkündür.

İkinci derecede olarak temsili anketlere de müracaat olunabilir. Bunlar; ekseriya bir az nazik bir meselenin mevzuubahs olduğu ve hassaten işin içine siyaset karıştığı zaman, idari otoritelerin istedikleri «umumî ve amik» anketler kat'iyet ve kıymeti derecesinde, neticeler verirler.

Bütün bu tedbirlere rağmen masrafların bariz tezeyüdü muhtelif taraflardan bazı haşin endişelere bais oluyor. Bu âdettir. Bu takdirde, ihtimal ki, evvelce bazı dairelerce yapılmış olan anketler ve neşriyat masarifinin ufak ufak miktarlarla aralarında taksim olduğu için kolayca tenkit nazarlarından kaçmış olduğunun alâkadarlara bildirilmesi belki faideden hâli olmaz. Bilâkis bunlar yalnız bir noktada, merkezî bir istatistik dairesinde teksif edildiği takdirde daha ziyade göze çarpar bir hal alır.

Bu gibi müz'ic tefsirlerden masun kalmak için en iyi çare; evvelce dediğimiz gibi ifrat derecede istatistiğe ısrarla itiraz etmekten ibarettir.

Mufassal tablolar yerine vâsi miyasta olmak üzere diyagramlar kullanmak daha ziyade teknik bir meseledir.

Bir hayli rakamların hazfî ve istatistiklerin tabir masraflarının azaltılması - okunmalarını kolaylaştırdıktan maada - diplomatça bir âmil de teşkil eder ki, bunun da ehemmiyeti vardır.



Diğer taraftan bir istatistik bürosu, bana kalırsa, sırf istatistik sahasına oldukça yabancı olsalar bile, umumî işlerden bir takımını severek kabul etmelidir. Misal olarak çeşit çeşit mecmuacıklar, tarihî muhtıralar, kütüphane işleri, istihbarat, matbuat hulâsaları ve saire zikrolunabilir.

Bu veçhile istatistik bürosu bilhassa şehirlerde «muhtelif işler idaresi» şeklini alır ve ona, idaresi şubelerinin üzerine almak istemedikleri veya - bu gurura müsaade olunsun - bizzat ifa edemeyecekleri bir takım vazifeler tevdi edilir ve hakikaten de tevdi olunmaktadır.

Memurlarını bütün idare şubeleri ile daimî temas neticesinde kazandıkları meleke ve her biri hakkında edindikleri malûmat sayesinde, istatistik şubesi, - tabirin tam manasile - her hizmeti görmeğe kadir bir vaziyettedir.

Halkın mümessili mesabesinde bulunan matbuat, idarenin sinesinde vücut bulan bu «muhtelif idare» yi bilhassa takdir etmektedir; çünkü matbuat istatistik idaresinde, devairde olup biten şeyler hakkında yalnız bir menbada tez elden ve emin malûmat alabilmektedir. İstatistik idaresinin beyneddüvel münasebetleri sayesinde elde ettiği malûmatın ecnebi memleketlerde cereyan eden muadil ahval ile mukayese edilebilmesi keyfiyeti, istatistiğin tamim edilmesi, demokratlaştırılması eserine daha büyük bir kıymet bahşetmektedir.

Adedî mutaların matbuat vasıtasile yapılan bu tamimi, fikrimce, istatistik idaresinin ifa ettiği rollerin oldukça mühimlerinden biridir. «Bu istatistik fener» inin, devlet veya şehir «şuurunun» bu İçtimaî sıhhat termometresinin idarece bihakkin takdir edilmesi - bu sözler bazan istatistik hakkında söylenen sevimli sözlerdir - ancak gazeteciliğin müsait bulunduğu hafif tertip musahabelerle, istatistiğin halka, tefhimi ile ikmal edilmiş olacaktır.

Bu hususta istatistikçiler matbuat emrine müsaraaatla amade bulduktan başka, kendi imzaları altında halka mahsus olarak gazete ve mecmualara makaleler dahi yazmak için bizzat gazeteci olmalıdırlar. Sanırım, İdarî ıslahat vücubunu ve bunların tahakkuku çarelerini salâhiyettar bir imza altında irae etmek yolu istatistik ilminin salim bir surette demokratlaştırılmasının çok kıymetli bir vasıtasıdır.



İstatistiğe karşı tevcihî mutat istihzalar münasebetile hatırıma, masarîf rakamlarından şikâyet edilen bir içtima esnasında vuku bulan hicivâmiz beyanat geliyor. Hatip gözlerinde tezyîfkâr bir ışık olduğu halde hulâsaten dedi ki: «Bizim istatistik büromuz krediler prensibi hakkında galiba tam bir fikir edinmiş değildir. Bir istatistik müessesesi iki kat iş görmeli, fakat bir santim tahsisat davasında bulunmamalıdır.»

İstenilen tahsisat, o zaman verildi. Fakat yukarıdaki hüküm, edilen tecrübelerle göre, pek de bir şemmei hakikat ihtiva etmekten uzak değildir ve bütün istatistikçiler buna alışkındırlar. Diğer taraftan şunu da kaydedelim ki istatistiğin, idareye yardımcı sıfatile, rolü daha müdekkik ve daha asrî fikirli idare ricali nezdinde yüksek takdirlerle mazhar olmakta ve sık sık istifade mevkiine konmaktadır. Eğer istatistik beyhude yere rakam israfatına koyulmazsa ve - maatteessüf arasına vaki olduğu misillû - istatistikçi istatis-

tiği bir gaye olarak telâkki etmeyip, istatistik işlerini bilâkis mevzuubahs idare meselelerinin bilâvasıta halli maksadile görürse, hiç şüphe yok ki İdarî istatistik kıymetli bir İçtimaî yardımcı şöhretini muhkem bir surette tesis eyliyecektir.



5 — İSTATİSTİK İDARESİ İLE FAALİYET SAHASI HAKKINDA BAZI FER'İ MESELELER:

Millî veya beledî bir istatistik dairei mahsusası teşkil etmek mevzuubahs olduğu zaman tahaddüs eden fer'i meseleler hakkında burada bir kaç söz söylemeği münasip görmekteyim.

İstatistiğe dair bir eser neşri icap ettiği zaman en evvel ortaya çıkan teknik meselelerden biri; lisan meselesidir.

Başka memleketlerin bu gibi müesseseleri ile karşılıklı mübadele rabitaları tesisini ve başka yerlerde yapılmış olan tecrübelerden istifade imkânlarını kolaylaştırmak noktai nazarından bu mesele bilhassa şayani ehemmiyettir. Bu gibi mukayeselerin gayet semereli olduklarını beyana hacet yoktur. Lisan zorlukları bittabi en ziyade millî lisanın, dünyanın büyük lisanlarından birine ait olmadığı zaman zuhur eder. Dünya lisanlarından kasdım de, garp lisanlarıdır.

Tablo başlıklarının, sütunlarının, fihristin ve hulâsaların büyük lisanlardan biri ile yazılması için «iki lisan» kullanmak usulünün vaz'ı, istatistiğin beynelmilel bir istifadeyi mucip olabilmesinin şartı evvelidir. An'anevî sebeplerden dolayı fransızca, almanca ve İngilizceye bir hakkı takaddüm verilmesi kârî âkil olur sanırız.

Her iki kısım için daha vâsi bir beynelmilleştirme gayesini tahakkuk ettirmek ve başlıca rakamların tefsirinde daha büyük emniyet temin eylemek için hatta İspanyolca ve İtalyanca neşriyata yukarda zikrettiğimiz üç dilden birinin ilâvesi bazı mertebe fay-

dalı olacağını beyan etmek sanırım ki suitefehhüme meydan açmaz. Bu «iki lisan» hiç olmazsa kısa hulâsalarda, fihrist ve sairede kabul olunmalıdır. Gerçi «iki lisan» burada o kadar lâzım değilse de cihanın bazı akşamında ve oralardaki istatistikçiler için pek ziyade faydalı olur. Kendi şahsıma gelince, muhtelif lisanlara vâkıf olduğum halde, itiraf ederim ki meselâ İspanyolca ve İtalyanca yazılı bazı mühim anketleri maatteessüf bir kenara bırakmak mecburiyetinde kalıyorum. Çünkü istatistiğin an'anevî lisanı olan fransızca tercümelere fihrist ve hulâsa cedvellerinde bile yoktur.

Rakamlar bütün lisanların hepsinden daha arsulusal oldukları halde lisan hususunda milliyetçiliğe kapılmıyarak istatistikçilerin hem kendi menfaatleri ve hem de umumî menfaat namına başlıkları, fihristi ve tefsirleri beynelmilel şayanı istifade bir hale koymağa çalışmaları pek musip olur. Bu mahiyette iki lisanın tam olarak tesisi belki bir az güç olacaksa da usulen pek müdekkikane görünmektedir. Muhtelif memleketlerin istatistik büroları arasında neşriyat mübadelesi teklifleri elbette o zaman pek müsait bir kabule mazhar olurlar ve bu sayede istatistik büroları yalnız kendi faaliyetleri için değil, mensup oldukları idarelerin ihtiyaçları için de çok kıymetli kütüphaneler vücuda getirebilirler.

İki lisan kullanması usulünün muhassenatı malûm olduğu kadar yokluğunun mahzurları da malûmdur.



Bu veçhile istatistik bürolarının faaliyetine çok sıkı bağlı diğer bir meseleye geliyorum ki, bu da; bu bürolara raptı mutad olan kütüphaneler meselesidir.

Müracaat kitapları ile emsali eserlerden maada mübadele yolu ile bir çok milli ve yabancı istatistik ve iktisat eserleriyle zenginleşen bu kütüphaneler bir hayli idareler için merkezi idare kütüphaneleri mesa-

besine girer; çünkü bu gibi eserler umumî kütüphanelerde bulunmaz.

Evvence de beyan ettiğimiz veçhile bu gibi kütüphaneler gittikçe artan istatistik anketleri için çok kıymetli oldukları gibi, sureti umumiyede bütün idare için de öyledir. Bundan maada bu kütüphaneler hususî âlimler ve üniversite talebeleri için de kıymet biçilmez birer menba olurlar.

Tevsîi malûmat etmeğe hahişker halk ile bilhassa bu halkın mümessilleri olan gazeteciler de bu kütüphanelerin başlıca müdavimlerindedir. Onların vesaiti günden güne daha faal bir sahai faaliyet teşkil eder ve istatistik büroları bu sayede gerek buldukları şehirde ve gerek kendi memleketleriyle yabancı memleketler için «istihbarat büroları» rolünü ifa etmeğe başlarlar ki, bu da; istatistik büroları için elbette çok feyizli bir faaliyettir. İlerde bundan tekrar bahsedeceğiz.

Bir istatistik bürosunun faaliyet dairesine ilâvesi faydalı olacak bazı tafsilâtı da burada zikredelim:

Bir istatistik bürosunun kendi beldesinde, memleketinde veya ecnebi memleketlerde cereyan eden ahvalden bihaber kalmaması için gazete maktuaları usulüne sık sık müracaat etmesi ihmal edilecek muhassenattan değildir. Ekseriya kıymetli ve fakat acele ile elde edilmesi müşkül olan matbuat malûmatını toplayıp bu veçhile maktualardan mürekkep bir «arşiv» vücuda getirilir. Bunlar zamanla idare makinası için çok kıymetli olurlar. Şu kadar ki, böyle bir müessese, tam ve mufassal bir katalog yapılmasını müstelzimdir. Buna hasrolunan mesai - pek dikkatli olduğu zaman pek masraflı olduğunu itiraf ederim - gerek istatistik bürosu ve gerek idarenin heyeti umumiyesi için filiyatta büyük bir kıymet ihraz ederler ve bizzat istatistikçiler, idare memurları ve gazeteciler ekseriya ve seve seve bu evraka müracaat ederler.



İstatistik bürosunun ifa eylediği rolün oldukça mühim cihetlerinden biri de; onun küçük bir «muhaberatı ecnebiye kalemi», küçük mikyasta bir «dış işleri vekâleti» halini almasıdır. Muhtelif memleketler büroları ile muhtelif beldeler ve reisleri arasında hüküm süren kardeşçe münasebat neticesi olarak bu muhabereleler şayanı takdir bir vüs'at kesbetmiştir.

Bu veçhile girilen anketler oldukça mufassal ve mukdimane olurlarsa da, malûmatına müracaat olunan şehir veya memleket için hayli menfaati mucip olmaları nadir değildir. Maamafih bu hususta da tahdit ve intihap zaruridir; çünkü dünyanın dört köşesinde, malûmata haris idare otoritelerinden gelen ve karşılıklı münasebatı haseneye ve istatistik bürolarının hüsnu niyetine dayanan talepler ihtiyatla ve bazı mertebe tahdidi bir fikirle muamele görmelidirler.

Yukarda mevzuubahs olan «lisan milliyetçiliği», vaktile istatistikler arasında vâsi mikyasta beynelmilel muhaberat lisanı olan fransızcanın bu faik mevkii artık işgal etmemekte olması yüzünden hayli teknik müşkülâtı davet etmektedir.

Bilhassa muhtelif fihristler ve muhtelif millî lisanların teknik ıstılahları bir çok zorluklara sebep olmaktadır [*].

Her halde istatistik daireleri - resmî diplomasinin bir az sert cihazına müracaat etmeksizin - şehirden şehire, memlekettten memlekete çabuk ve kıymetli malûmat teati ederlerse, idare bu yüzden çok müstefit olur. Bu mahiyette yapılacak derin anketler belki istatistik çerçevesi haricinde görülebilsen de, bir çok ahvalde bu gibi anketlere hasredilen mesainin yerli

[*] Yeknesak ve kat'î tarifler yapmak ve muhtelif lisanlardaki tabir ve ıstılahları karşılaştırmak için, oldukça nazik bir bahis teşkil eden

fihrist meselesi de şüphesiz dikkatle tetkik edilmelidir. Bu hususta beynelmilel istatistik müessesesine, enstitüye bir vazife düşmez mi? idareye müfît olduğu - yukarda tekit ettiğim gibi - bilâhare anlaşılmiş ve hatta menşee memlekette bir takım neşriyata mevzu teşkil edebilmiştir.



Beyana hacet olmadığı üzere istatistik bürolarının beynelmilel münasebetlerinin vüs'atı dolayısıyla iskân, demografî ve saire gibi meselelere taallûk eden kongrelere, içtimalara, sergilere ve sair tezahürlere iştirak keyfiyeti mühim bir mevki işgal etmelidir.

İdarî gayeler noktai nazarından bu faaliyetin elbette bir manası vardır ve istatistik büroları hakkında nizamnamelerde sık sık görülen ve zübdeten diğer mahallerde ve memleketlerde istatistik tekâmülünün yakından takip olunarak bu veçhile edilen tecrübelerden istatistik ve idarei mahalliye nef'ine istifade etmeğe çalışılmasını âmir bulunan talimata pek ziyade tevafuk etmektedir.

Muhtelif memleketler istatistikçilerinin bizzat temasa girmelerinden ve muhtelif istatistik bürolarını bizzat ziyaret ve tetkik ederek teşkilât ve saire noktai nazarından ihraz olunan tecrübelerinden istifadeye fırsat bulmalarından ibaret faaliyeti müteakabile dahi idare noktai nazarından bihakkın takdir edilmeğe lâıyk bir kıymeti haizdir.

(Arkası var)

Yazan:

Dr. J. Guinchard
Stockholm Belediyesi
İstatistik Müdürü

Türkçeye çeviren:

S. Sabit Aykut
İstatistik Umum
Müdür Muavini



Memur Rejimleri

Fransız Memur Rejimi

— Geçen sayıdan devam —

XIII. — MEMURLARIN DEVLET BÜTÇESİNE TAHMİL ETTİĞİ YÜK.

Devlet bütçesinden memurlara ayrılan, maaş, ücret, tekaüdiye, ikramiye, tazminat ve sairenin umumî yekûnu gösteriyor ki Fransa bu hususta muazzam bir memur ordusu besliyen en büyük devletlerden biridir. İktisadî buhranın henüz bütçe üzerinde kat'î bir tesir icra etmediği 1932 yılında memurlara yapılan masraf yekûnu 13 milyar frangı buluyordu. Bu miktar ile memurlar için devlet bütçesinde ayrılan tahsisat umumî bütçenin üçte birini teşkil etmektedir [*].

Bu masraf şu şekilde tevzi edilmiştir:

Maaş, ücret	9.500.000.000	frank
Tazminat ve ikramiyeler	1.785.000.000	»
Tekaüdiye	1.500.000.000	»

Memur maaşlarının miktarı ile geçen yarım asır zarfındaki sanayide verilen işçi ücretleri mukayese edilecek olursa görülür ki devlet idaresinde çalışan orta ve küçük memurların aldıkları maaş ve ücret diğer işlerde buna muadil kimselerin aldıkları ücretten daha azdır. Devletin daha üst tabakalarındaki memurların vaziyeti ise daha başka bir hususiyet arzeder. Harp sonrası devri idarede bir buhran devri aştı. Eskiden devlet hizmetinde çalışan kabiliyetli genç unsur-

[*] F. Perroux, Les traitements des fonctionnaires en France. ss. 125 - 128.

lar bankalara, hususî müesseselere akın etmeğe başladılar. Zira bu müesseselerdeki kazançları devlet memuriyetindekinden kat kat fazla idi.

Yapılan mukayeseli etüdler gösteriyor ki, Fransada maaş ve ücretler İngiltere, Almanya (enflasyon devri hariç), Felemen ve İsviçreye nazaran düşüktür. Fransız siyaseti, memur maaşlarında memleketin umumî hayat seviyesi ile hemahenk bir dereceden yukarıya çıkmaya temayül etmemiştir. Esasen siyasî iktidarın icrasında küçük burjuvanın, çiftçinin büyük rolü vardır. Bu sınıf halk ise İktisadî müsavat prensibine daha fazla meyyaldir. Memurlara kolay ve emin hayat süren bir sınıf nazarile bakmakta olduklarından ve servetin dağılması prensibini menfaatlerine daha uygun gördüklerinden memurların müreffeh bir hayat seviyesine ulaşmaları kabil olmamıştır.

Bu vaziyetin diğer bir izah tarzını geniş bir sahaya yayılmağı istihdaf eden vergi sisteminde ve bilhassa Doumergue hükümetinin 1934 de bu hususta aldığı tedbirlerde aramak lâzımdır.

Silâhlanma meselesinin malî bütçe üzerindeki tesirini tahfif etmek için ilk hatıra gelen tedbir memur maaşlarındaki tasarruf olmuştur. 1932 yılındaki malî müşkülât üzerine tayin ve terfilerde bir çok. tedbirler alınmıştır. Daha sonra Daladier hükümeti memur sendikalarının şiddetli hücumları karşısında daha mütevazı bir projeyi Parlmana sevk etmek mecburiyetinde kalmıştır. «Fedakârlık müsavati» denilen memur maaşlarındaki kat'iyat, reisicumhurdan en küçük memura kadar tatbik edilen bir prensip halinde hâlâ muhafaza olunmaktadır.

XIV. — MEMUR TEŞEKKÜLLERİ.

Yukarıdaki fasıllarda Fransadaki memur sendikalarının hukukî mahiyeti hakkında izahat ver-

miştik. Burada da memur teşekküllerinin geçirdiği tekâmülü ve bugünkü vaziyetini kısaca tesbit edelim.

Bu hareketin ideolojik esası 1880 senesindenberi İdarî proletarya muhitinde oldukça mühim bir tesir icra eden Sendikalizme dayanır, ilk defa İktisadî menfaatlerini ve medenî haklarını müdafaa etmek maksadile bir birlik vücuda getirmeğe teşebbüs eden posta memurları ve ilkmektep muallimleri olmuştur. Devlet fabrika ve müesseselerinde çalışan işçilerle devlet demiryolları işçileri hususî müesseselerde çalışan arkadaşlarını takiben aynı harekete baş vurdular. Kendi memur ve müstahdemleri ve işçileri arasında açıktan açığa meydana çıkan bu «trade unonism» tezahürleri hükümeti üç esaslı mesele karşısında bıraktı:

I. — Memurlara korporatif teşekküller meydana getirmek için müsaade edilmeli mi?..

II. — Eğer buna müsaade edilecek ise bu memur birliklerinin hususî müessese ve fabrikaların işçi grupları ile iştiraki kabul edilmeli mi?

III. — İş veren devlet ile giriştikleri mücadelede son kozu oynamak için toplu olarak çalışmaktan istinkâf ederlerse hükümetin alacağı vaziyet ne olacaktır?

Yarım asırlık bir münakaşa, müzakere ve mücadeleden sonra bu üç sualin cevabı bugün de tam olarak verilmiş değildir.

Meşhur 1884 kanunu, İktisadî, sınaî ve ticarî menfaatlerin tetkik ve müdafaası maksadı ile kurulacak sendikaların teşekkülüne hukukî bir mahiyet verdi. Fransız hukukçularının memurların bu kanundan istifade ederek sendika teşkil edip etmiyecekleri hakkında giriştikleri çetin münakaşaları yukarıda işaret etmiştik. Hükümet 1884 senesi ile 1901 senesi arasında tamamen opportunist bir siyaset takip etti. 1899 yılında bir kısım posta ve telgraf memurlarına birlik

kurmak hakkı verildi. Fakat sendikalist hareketin icraî ve teknik memur gruplarına da yayılması hükümeti müşkül vaziyette bıraktı. Bazı nazırlar birlik liderlerini teşçi ediyorlar, bazıları azil ve mahkûmiyet tehdidinde bulunuyorlardı.

1901 Cemiyetler Kanunu serbest mesleklerin birlik teşkili hakkını sarahaten tevsi etti. Koyduğu tazyitler de şunlardır:

I. — Bu cemiyetler mülk iktisap edemeyecekler ve mahkemelerde dava ikame etmek hakkına malik olmayacaklar.

II. — Gayeleri, azalarının İktisadî menfaatlerini himayeden ziyade sosyal ve kültürel inkişafına hizmet temek olacak.

Umumî Harbe gelinciye kadar bu teşekküllerden yüzlercesi kurulmuş, inkişaf etmiş ve büyük bir kuvvet olarak görünmeğe başlamıştı.

Kendilerine Societes amicales ismini veren bu cemiyetlerden sekizi 1904 de millî bir federasyon teşkil ettiler. Bu teşekkül 1907 ve 1909 seneleri arasında gayri faal bir vaziyette kalmışsa da 1913 de 28 cemiyetin iştirakile yeniden sahaya çıkmışlardır. Umumî Harbin arifesinde bine yakın birlik, adedi 600 bini bulan merkezî ve mahallî idare memurlarını teşkilâtlandırmış bulunuyordu,

Umumî Harbi müteakip, sendika hareketleri siyasî bir mahiyet aldı. Fransız umumî iş konfederasyonunun umumî kâtibi Jouhaux'nun liderliği altında, 1919 da posta memurları millî federasyonu, gümrük memurları ve mahallî idare memurları C. G. T. ile iştirak için rey verdiler. Bundan bir az sonra 1913 yılındanberi aza adedi hemen hemen iki misline çıkan «Memur sendikaları federasyonu» aynı hareketi takip etti. Mayıs 1920 umumî grevinde Millerand hükümeti C. G. T. yi feshetmek teşebbüsünde bulundu. Hükümet Parlmana verdiği yeni bir lâyiha ile memurlara

meslekî cemiyetler kurmak hususunda müsaade vermekte; fakat, bu teşekküllerin hariçteki işçi gruplariyle birleşmesini men ve grev hakkını kat'iyen reddetmekte idi. Bu lâyihanın bütün sendika hareketini felce uğratmak maksadile verildiğini iddia ederek bütün birlikler müttehit bir cephe ile bu proje aleyhine harekete geçtiler. Bu mücadelede mağlûp olan hükümet bir dekre ile memur federasyonunun feshi cihetine gitmek mecburiyetinde kaldı.

1922 - 1924 Poincare rejimi sendikalizme karşı tamamen hasmane bir vaziyet aldı. Memur teşekküllerini idare edenlerden bir çoğu şiddet siyasetinin kurbanı oldu. 1925 de ve 1928 de son partilerin tazyiki ile memurlara sendika teşkili hususunda tam bir hukuk temin eden bir lâyiha hazırlandı ise de kanuniyet kesbedemedi. Kanunî bir anomali teşkil eden bu vaziyet her iki tarafta, hükümet ve memur gruplarında bir çok suiistimallere yol açtı.

Memur sendikalizminin Fransız idaresi üzerindeki tesirini anlamak için bugünkü bünyesini ve metodlarını bilmek lâzımdır. Umumî Harpten bugüne kadar bu hareketin başlıca dört temayülünü tesbit edebiliriz:

I. — 1920 de küçük memurlardan müfrit bir grubun (Federation unitaire) namile ayrı bir teşekkül meydana getirmek suretile kommünist cephesine iltihakı.

II. — Bu istisnaî hareketten, iftiraktan maada gittikçe kuvvetlenen bir tesanüdün mevcudiyeti.

III. — Sınai iş âlemi ile, C. G. T. ile sıkı bir münasebet tesisi.

IV. — Mutedil ve ihtilâlcî olmıyan bir beynelmilel memur sendikalizminin inkişafında mühim bir rol oynaması.

Umumî federasyon halen 150 sendikayı ihtiva etmektedir. Bu federasyon da beş meslekî gruba ayrılmıştır:

- 1 — Maarif (orta tedrisat muallimleri dahil değil) ;
- 2 — Maliye
- 3 — Nafia;
- 4 — Hava, kara ve deniz;
- 5 — İktisat.

Teşkilât bakımından umumî federasyondan müstakil, fakat daimî bir mesai iştiraki halinde bulunan teşekküller dört millî sendikadan müteşekkil kuvvetli posta, telgraf ve telefon memurları federasyonu ile devlet sınaî müesseselerinin işçilerinden mürekkep altı işçi birliğidir.

Bundan başka daha az ehemmiyeti haiz yarı sendikalist teşekküllerle, azası «trade unioniste» harekete iştirak etmiyen yüksek memurlardan mürekkep muhadenet cemiyetleri de mevcuttur.

İktisadî menfaatlerini temin edecek vasıtalarla takviye ve tesanüdü arttırmak için büyük millî federasyonlar 1927 den beri, «Cartel des Services publics Confederees» ismi altında bir birlik kurmuşlardır. Bu teşekküle merbut olan her aza muhtariyetini muhafaza etmektedir.

Bu birliklerin dahilî teşkilâtı, «section» lara ve mıntaka komitelerine ayrılmıştır. Bunların da organları, idare komitesi, icraî komisyon ve daimî kitabettir. Umumî karar ve prensipler normal olarak iki senede bir toplanan umum meclis tarafından müzakere ve kabul edilir.

Fransız idaresindeki birliklerin teşkilât hususundaki esaslı karakteri zahiren bürokratik olmakla beraber ruhan diktatörlüğe meyyaldir. Aşağı derecelerdeki memurlardan daha yukarılara çıkıldıkça sendika memurları bir ilâ iki sene müddetle intihap edilmektedirler. Bir çok memurlar beş, on, yirmi yıl müddetle, hemen hemen daimî bir memuriyet hayatı ile bu işlere bağlı kalırlar.

Memur birlikleri hiç bir zaman referandum usulüne müracaat etmiş değildirlir. Hatta bir grev ilânı esnasında bile bütün mühim kararlar temsilî uzuvlar tarafından verilebilir. Aza olmak esası, temsil sistemi, yıllık aidat, ve sendikanın umumî gayeleri üçte iki veya dörtte üç ekseriyetile tadil edilebilecek yazılı bir statü ile tayin edilmiştir.

Sendikaların umumî faaliyetini başlıca dört nokta üzerinde topluyabiliriz:

- I. — Azanın İçtimaî refahı için lâzım gelen tedbirleri almak;
- II. — Daha iyi bir ücret temini ve çalışma şeraitinin ıslahı;
- III. — İdarî usullerde bir terakkinin başarılması;
- IV. — İktisadî ve siyasî doktrinlerin neşir ve propagandası.

Bu sendikaların mütemadi bir propaganda ile, mitingler, konferanslar, intihap mücadeleleri ile azalarının ücretleri, çalışma şartları ve tekaüdiyeleri hususunda elde ettikleri faydalar inkâr edilemeyecek kadar mühimdir.

Sendika hareketinin en son nokta ve baş vurulan bütün vasıtaların muvaffakiyetsizlikle neticlendiği zaman oynanacak son koz grevdir. Georges Sorel ve mektebinin teklif ettiği evvelâ tesanüt, sonra sabotaj ve nihayet umumî grev başlıca üç müeyyede olarak kabul edilmiştir. Yukarıda da izah olunduğu gibi, meselenin hukukî safhasındaki kifayetsizlik ve kararsızlık bu hareketleri teşci etmiştir. Grev tahrikâtının on hararetli devresi 1905 ve 1910 seneleri arasındaki devredir.

Umumî Harptenberi, kommünistler hariç olmak üzere, sendikalist grupların umumî grevi bir alet olarak kullanmaları temayülü yavaş yavaş unutulmağa yüz tutmuştur. Bununla beraber küçük memur ve işçilerin ve bir kaç saat veya en çok bir gün devam eden

protesto mahiyetinde hareketlerde buldukları vakidir. Meselâ 1925 yılında Paris telefon ve telgrafçıları, iki saat müddetle çalışmamışlar, 1929 da Paris posta memurları bir gün işlerini tatil etmişlerdir. 1927 ve 1929 da ilkmektep muallimleri, hükümetin kabul ettiği maaş siyasetine karşı memnuniyetsizliklerini göstermek için protesto makamında bazı işleri yapmaktan istinkâf etmişlerdir.

İktisadî buhran vergisi meselesi çıktığı zaman bu grev psikolojisinin tekrar canlandığı görülmüştür. 1933 şubatında hükümet geniş bir protesto hareketi karşısında kalmıştır. On dakikadan bir saate kadar bütün posta, telgraf, gümrük, maliye memurları, ilkmektep muallimleri ve nafia işçileri işlerini bırakmışlardır. 12 şubat 1934 de faşizme karşı cümhuriyet prensiplerini müdafaa için vâsi bir «yirmi dört saatlik grev» hareketi görülmüştür.

Fransada bugünkü sendikalizm yavaş yavaş ihtilâlcî mahiyetini kaybederek ıslahatçı bir kalıba bürünmüş ve halâs çaresini grevlerden ziyade idaredeki aksaklıkların düzelmesine çalışmakta aramıştır.

Korporatif hareketin Fransız idaresi üzerinde husule getirdiği hayırlı tesirlerden en büyüğü tayin sisteminde himaye ve ahbaplık rejimi yerine müsabaka imtihanları usulünün ikamesini temin etmek hususunda görülmüştür. Bundan başka terfilerdeki aranan kıstasın mümkün mertebe afakî esaslara bastı ve memurlara hukukî garantiler verilmesinde bu hareketin büyük rolü olmuştur.

Memur sendikalarının idare mekanizmasının daha iyi işlemesi, az çalışma ile fazla randıman almak için daha rasyonel metodlara dayanması meselesindeki hizmetleri inkâr edilemez. Memur ve işçinin pratik bilgilerinin arttırılması için bu birlikler propaganda ve öğretim sayesinde hayli işler yapmışlardır.

Bununla beraber, memur sendikalizminin İdarî ıslahat bakımından kıymeti mütalea edilirken bu hare-

ketin birinci plânda İçtimaî bir kuvvet olduğunu unutmamak lâzımdır. Memur sendikalizmi siyasî ve İçtimaî fikirlerin neşri hususunda canlı bir vasıta olmuştur. Toplu ve müttehît memur grupları parlamânın faaliyeti üzerinde çok nazîz olmuşlardır.

Buna mukabil hükümet, her türlü siyasî entrikaların önünü almak için memurların ait olduğu nezaretin tensip ve muvafakati olmaksızın gazetelerde neşriyat yapmasını menetmiştir.

Haşan Şükrü Adal

İdare Haberleri

İdarî teşkilât:

Amerikada İdarî teşkilât — Amerika Birleşik Devletleri Cümhurreisi Roosevelt Meb’usan Meclisine Amerikan hükümetinin icra uzvunu radikal surette yeniden teşkilâtlandıran bir lâyiha tevdi etmiştir. Lâyihanın esasları cümhurreisi tarafından intihap edilen ve başında M. Charles E. Merriam ve M. Luther Gulick ve Joseph P. Harris bulunan idare komitesi tarafından hazırlanmıştır [*].

Cümhurreisinin bu lâyihaya istinat ederek yaptığı teklife nazaran yüksek derecede altı muavin nazırlarla ve diğer resmî müesseselerle olan münasebatında cümhurreisine yardım edecektir. Bundan sonra bütçe servisinin takviyesi mevzuubahstir. Daha fazla randıman için tetkikler yapılacak, personel meselesi esaslı surette halledilecek ve bu hususta Cümhurreisine geniş salâhiyet verilecektir.

Lâyihanın en esaslı kısımları İdarî teşkilât hususundaki hükümleridir. İdare tamamen kariyerden olan ve tamamen ehliyet sistemi ile tayin edilen memurların eline teslim olunacaktır.

Hali hazırda cümhurreisine tâbi olan muhtelif daireler bu lâyiha ile 12 daire üzerinde toplanmıştır. Bunlardan ikisi yenidir: I. İçtmaî yardım; II. Nafia.

Cümhurreisi meclise verdiği message’de bu lâyiha ile kendisine fazla salâhiyet verilmesini arzu et-

[*] Bu rapor Amerika Birleşik Devletleri resmî matbaası tarafından

bir broşür halinde neşredilmiştir. 53 sayfadır. Fiyatı 15 cent'dir.

mediğini, daha ziyade esas teşkilât kanununun uhdesine tevdi ettiği işleri yapabilmesi için zarurî olan İdarî vasıtalarla mücehhez olmak istediğini beyan etmektedir.

Memur statüleri:

Belçikada — İdarî ıslahat komisyonu Kraliyet Komiseri M. Louis Camu memur statüsü hususunda esaslı tetkikler yapmaktadır. Bu hususta salâhiyet sahibi bir çok zevatın fikirlerini aldığı gibi Beynelmîlel İdarî İlimler Enstitüsünün vesaikından da azamî istifade etmiş olan mumaileyh, hazırladığı projeyi hükümete vermiştir.

Projede tesbit edilen esaslara göre, vekâlet dairelerindeki memurların tayini merkezî bir teşekküle tevdi olunmaktadır. Bu komisyon her türlü siyasî düşüncelerden uzak kalarak namzetlerin ehliyetini nazarı itibara alacaktır. Yüksek idare kadrosundaki bazı memuriyetler üniversite mezunlarına hasredilmiştir.

Almanyada — Memur statüsü hakkındaki yeni Alman kanunu bütün Alman memurlarına (Reich, devletler, kommünler ve âmme müesseseleri) şamildir. Bütün bu memurlar doğrudan doğruya Führer'e ve Reich'e karşı sadakatle hizmet etmek mecburiyetindedirler. Alman memuru Führer'in ve Reich'in hizmetinde sadakatle çalışmak mükellefiyetini bir mukavele ile değil, yukardan sadir olan bir hakimiyet tasarrufu ile kabul etmiş telâkki edilmektedir.

Kanun yeni bir mecburiyet ihdas etmektedir: Mr fevklar, madunlarına karşı, madunlar mafevklarine karşı ve aynı derecedeki memurlar birbirlerine karşı bir arkadaşlık (camaradrie) bağı ile merbut olacaklardır. Bazı hususî maddeler itaat ve ketumiyet hakkında hükümler vazetmiştir.

Bu kanun ile memurların nakilleri bir nizam altına alınmıştır.

Memur sıfatı ölüm ile, istifa ile, azil ile, tekaütlük ile nihayet bulmaktadır.

Memurların tekaüt yaşı 65 olarak kabul edilmiştir.

Bundan başka malûliyet hali de tanınmaktadır. Memur 62 yaşına geldiği zaman kendiliğinden istifasını istiyebilir. Führer nasyonal sosyalist rejimine hizmet etmeyen her memuru resen tekaüde sevk etmek hakkını haizdir.

Mütekait memurlar da, vazifede olanlar gibi, Führer'e ve Reich'e karşı sadakatle mükelleftirler. Bu vazifede ihmali görülenlerin tekaüdiyeleri kesilebilir. Bu ceza ihanet gibi ağır hallerde dul ve yetimlere de teşmil edilebilir.

Kanunun hususî bir faslı nazırların vaziyetini de tanzim etmektedir.

Nüfus:

Almanya'da — Pariste Musee Sociale tarafından tertip edilen bir konferansta M. Georges Blondel Alman hükümetinin nüfus meselesi hakkında takip ettiği siyaseti izah etmiştir. Bu izahata nazaran doğum hususunda 1931, 1932, 1933, senelerinde görülen mühim tenakusa mukabil 1934 senesinde bariz bir tezayüt kaydedilmiştir. Ziraî muhitlerde çalışan ve sanayi şehirlerine hicret ederek fabrikalara girmek arzusunda bulunmayan kadınlara mütevazı bir tazminat verilmektedir. Köylü kızları evlendikleri zaman karı ve koca köyde kalacak olurlarsa ayrıca bir ikramiyeye hak kazanmaktadırlar. Bu ikramiyelerin nisbeti mıntakalara göre değişmektedir. Bu husustaki masrafa karşılık olarak kısmen bekârlara tahmil edilen vergiler gösterilmiştir.

Bu tedbirden alınan neticeler şayanı dikkattir. 1935 eylülünün nihayetinde 25 milyon markı bulan 500.000 ikramiye tesbit edilmiştir. Fabrikalarda çalışan genç kızların miktarı hissedilir derecede azal-

mistir. Evlenmelerin nisbeti % 30 - 40 fazlalaşmıştır. Doğumlardaki fazlalık miktarı da 400.000 i bulmuştur. Ye nihayet gayri meşru doğumların adedi şayanı dikkat derecede azalmıştır.

Kommün idaresi:

İtalyada — İtalyada İlmî araştırmalar yapan millî büro dahiliye nezareti ve merkezî istatistik enstitüsü ile müştereken kommünlerin nüfus hizmetlerini rasyonel bir teşkilâta tâbi tutmak için esaslı bir plân hazırlamağa başlamıştır. Bu projenin hazırlanmasını divanı muhasebat azasından M. Dante Almansi'nin riyaseti ve dahiliye nezaretini temsilen Dr. Cesare Cardamone'nin ve merkezî istatistik bürosundan Profesör Livio Livi ve M. Renato Vicard ve İlmî araştırmalar bürosundan Dr. Comte Giovanni Ginori Continin iştirakile teşekkül eden bir komiteye tevdi olunmuştur.

Kommünlerin idare hizmetlerinde yapılacak ıslahat bu müşterek mesainin neticelerine istinad edecektir.

H, Ş. Adal